

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Monitor *onbedoelde* (tiener)zwangerschappen

Cijferoverzicht 2022

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

► Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Publiekssamenvatting

In Nederland is het aantal abortussen een van de laagste van Europa. Ook is het aantal zwangerschappen onder tieners laag. Wanneer vrouwen toch onbedoeld zwanger worden, kan dat een ingrijpende en emotionele gebeurtenis zijn. Het komt niet alleen bij tieners voor, maar bij vrouwen van verschillende leeftijden.

Het ministerie van VWS zet zich daarom in om onbedoelde zwangerschappen te voorkomen. Het RIVM voert hiervoor de Monitor ‘onbedoelde (tiener)zwangerschappen’ uit. Dit cijferoverzicht 2022 bevat cijfers over onder andere het aantal ongeplande zwangerschappen en abortussen en hoe vaak mensen de mogelijkheid gebruiken om hulp te krijgen bij de keuze over wat te doen bij een onbedoelde zwangerschap (keuzehulp). Ook geeft het informatie over preventie in het onderwijs en de overheids campagne over onbedoelde zwangerschappen.

Dit is de derde uitgave van het cijferoverzicht. Daaruit blijkt onder andere dat het aantal ongewenste en ongeplande zwangerschappen hetzelfde is als de jaren ervoor. In 2021 hadden 3,3 op de 1.000 vrouwen een ongewenste zwangerschap. Dit betreft vrouwen die bij een huisarts staan ingeschreven.

Het aantal tienermoeders daalt al jaren. Op 1 januari 2022 waren er 1.350 tienermoeders van 19 jaar en jonger ten opzichte van 1.494 in 2021. Verder is er meer hulp gezocht bij de keuze om de zwangerschap al dan niet voort te zetten (keuzehulp). In 2021 zijn 918 keuzehulpgesprekken gevoerd. Ook hebben meer mensen zich aangemeld voor de online module ‘Zwanger wat nu’. In de eerste helft van 2022 waren dit 1.058 mensen vergeleken met 979 mensen in dezelfde periode van 2021. De module biedt oefeningen die vrouwen en mannen die te maken hebben met een onbedoelde zwangerschap helpen om een keuze te maken.

Tegelijk met dit cijferoverzicht brengt het RIVM een rapportage uit over ervaringen van docenten in het voortgezet onderwijs en andere betrokkenen met de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit (GR&S).

Kernwoorden: monitor, onbedoeld zwanger, ongewenst zwanger, keuzehulp, GR&S, stimuleringsregeling

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

► Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Inleiding

Aanleiding

Nederland heeft een van de laagste abortuscijfers van Europa en ook het aantal zwangerschappen onder tieners is laag [1, 2]. Toch wordt een deel van de vrouwen onbedoeld zwanger. Dat komt op verschillende leeftijden voor, niet alleen bij tieners. Een onbedoelde zwangerschap is een zwangerschap die ongepland en/of ongewenst is op het moment van conceptie [1]. Een onbedoelde zwangerschap is altijd ongepland, maar kan wel (in de loop van de zwangerschap) gewenst zijn.

Onbedoelde zwangerschappen kunnen moeilijke situaties en beslissingen met zich meebrengen, zoals de vraag of de zwangerschap wel of niet wordt uitgedragen [3]. Om onbedoelde (tiener)zwangerschappen te helpen voorkomen en zwangere vrouwen (en de partner/verwekker) bij een onbedoelde zwangerschap te ondersteunen, is het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in 2018 gestart met het zevenpuntenplan 'Onbedoelde (tiener)zwangerschappen' [4, 5]. Dit zevenpuntenplan liep tot en met 2021.

Het zevenpuntenplan bestond uit de volgende onderdelen:

1. Collectieve preventie in het onderwijs
2. Groepen met een hoog risico (zie Tekstbox 1)
3. Ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap
4. Anticonceptiecounseling voor hoogrisicogroepen
5. Beleidsoptimalisatie bij jong en kwetsbaar ouderschap
6. Kennisprogramma
7. Monitoring

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Onderdeel 7 gaat over de monitoring van het zevenpuntenplan. Het ministerie van VWS heeft het RIVM gevraagd deze monitoring uit te voeren op de onderdelen 1, 2 en 3. Daarnaast heeft het ministerie gevraagd om cijfers over onbedoelde (tiener) zwangerschappen en over de campagne¹ over seksuele gezondheid op te nemen in deze monitor. De onderdelen 4 en 5 van het zevenpuntenplan gaan over het landelijke

actieprogramma Kansrijke Start [4]; een actieprogramma waarvoor het RIVM elk jaar de Monitor Kansrijke Start uitbrengt [5]. Onderdeel 6 gaat over het Kennisprogramma van ZonMw met de titel 'Onbedoelde zwangerschap en kwetsbaar (jong) ouderschap'. Zie bijlage 1 voor de stand van zaken hiervan.

Tekstbox 1: Risicogroepen onbedoelde zwangerschappen

In het zevenpuntenplan worden enkele groepen genoemd die een grote kans hebben om onbedoeld zwanger te worden:

- leerlingen van het (voortgezet) speciaal onderwijs
- studenten van het mbo, niveau 1 en 2/ laag opgeleiden
- jongeren in de gesloten en open residentiële jeugdhulp
- mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB)
- migranten, asielzoekers en statushouders
- multiprobleemgezinnen, dak- en thuislozen

Derde cijferoverzicht

De Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief onderzoek. Het kwantitatieve deel van de monitor is een overzicht met cijfers. Voor dit cijferoverzicht heeft het RIVM in 2020 23 indicatoren bepaald. Daarvoor zijn stakeholders geraadpleegd die betrokken zijn bij de preventie van onbedoelde (tiener) zwangerschappen en bij de ondersteuning van vrouwen of meisjes (en de partners/ verwekkers) die onbedoeld zwanger zijn geraakt [6]. Het RIVM heeft in 2020 een eerste cijferoverzicht uitgebracht. In 2021 is het cijferoverzicht geactualiseerd met nieuwe cijfers [7]. Ook in het derde cijferoverzicht over 2022 zijn, voor zover beschikbaar, cijfers geactualiseerd.

¹ Meerjarige campagne van het ministerie van VWS over seksuele gezondheid die in deelcampagnes ingaat op verschillende onderwerpen om bij te dragen aan de seksuele vorming van jongeren.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

► Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Voor het kwalitatieve deel van de monitor heeft het RIVM twee studies gedaan. In 2021 is onderzoek gedaan naar ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap in de vorm van keuzehulpverlening. Bij keuzehulp wordt ondersteuning geboden om een keuze te maken: zelf opvoeden, plaatsing in een pleeggezin, afstand voor adoptie, of abortus. Het onderzoek richtte zich op ervaringen van vrouwen en mannen met een onbedoelde zwangerschap en van zorgverleners [8]. In 2022 is onderzocht wat de ervaringen zijn met de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit in het voortgezet onderwijs [9].

Gegevensbronnen

De cijfers die in deze rapportage staan, komen uit verschillende bronnen. De meeste zijn opgevraagd bij de bronhouders. Sommige cijfers komen uit openbare rapporten die op internet staan. Voor enkele indicatoren heeft het RIVM aanvullende berekeningen uitgevoerd.

Leeswijzer

De rapportage begint met een samenvatting van de resultaten. Hierin staan alle 23 indicatoren op een rij. Daarna worden de indicatoren per thema gepresenteerd:

- algemene cijfers (indicatoren 1 t/m 7)
- collectieve preventie in het onderwijs (indicatoren 8 t/m 18)
- ondersteuning bij onbedoelde zwangerschappen (indicatoren 19 t/m 20)
- campagne over onbedoelde zwangerschappen (indicatoren 22 en 23)

Per indicator wordt uitgelegd wat hij beoogt te meten (belang indicator), wordt de uitkomst genoemd en wordt een verdieping en een toelichting op de cijfers gegeven. Bij de verdieping worden cijfers gepresenteerd voor leeftijdsgroepen en de risicogroepen uit Tekstbox 1 als hiervoor gegevens beschikbaar waren. Ook worden cijfers gepresenteerd over de periode dat het zevenpuntenplan liep (2018-2021). In de toelichting staan kenmerken van de gebruikte databronnen. Voor twee indicatoren (nr. 17 en 18) was in 2021 en 2022 geen nieuw cijfer beschikbaar. De rapportage is zo gemaakt dat gemakkelijk van de ene naar de andere indicator kan worden doorgeklikt.

Nieuwe opzet van de monitor

Als vervolg op het zevenpuntenplan heeft het ministerie van VWS in oktober 2022 een nieuwe aanpak voor onbedoelde en ongewenste zwangerschappen naar de Tweede Kamer gestuurd [10]. In deze aanpak worden de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen en de Monitor Kansrijke Start samengevoegd.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

► Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Samenvatting resultaten (1)

Indicatoren		Indicatoruitkomsten (jaartal waarover data verzameld is) ²
Algemene cijfers	 1. Het percentage vrouwen en mannen met een ongeplande zwangerschap (B)	3% van de vrouwen en mannen (25-49 jaar) heeft in het voorgaande jaar te maken gehad met een ongeplande zwangerschap (2016). 2,7% van de vrouwelijke mbo-studenten en 1,7% van de mannelijke mbo-studenten heeft ooit met een ongeplande zwangerschap te maken gehad (schooljaar 2021/2022).
	2. Het percentage vrouwen en mannen met een ongewenste zwangerschap (B)	2% van de vrouwen en 0,4% van de mannen (25-49 jaar) had in het voorgaande jaar te maken met een ongewenste zwangerschap (2016). 1,4% van de vrouwelijke mbo-studenten en 1,4% van de mannelijke mbo-studenten heeft ooit met een ongewenste zwangerschap te maken gehad (schooljaar 2021/2022). 3,3 ongewenste zwangerschappen per 1000 ingeschreven vrouwen in de huisartsenpraktijk (2021).
	3. Het percentage vrouwen en mannen dat een risico loopt op een ongeplande zwangerschap (A)	7,1% van de vrouwen (16-49 jaar) (2021). 18,9% van de mbo-studenten geeft aan niets te hebben gedaan om zwangerschap te voorkomen (schooljaar 2020/2021).
Collectieve preventie onderwijs	4. Het aantal zwangerschapsafbrekingen (A)	28.089 (2021).
	5. Het percentage vrouwen dat geen anticonceptie wenst na zwangerschapsafbreking (A)	5,6% (2021).
	6. Het aantal tienermoeders (A)	1.350 (1 januari 2022).
	7. Het aantal vrouwen dat na de geboorte hun kind afstaat ter adoptie (A)	14 (2021).
	8. Het aantal erkende Gezonde School-interventies voor relationele en seksuele vorming binnen het onderwijs (A)	40 (2022).
	9. Het aantal scholen waaraan subsidie is verleend vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit (A)	115 schoollocaties (2022).

² Dit is het meest recente jaar waarover data beschikbaar is.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

► **Samenvatting resultaten**

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Samenvatting resultaten (2)

Indicatoren		Indicatoruitkomsten (jaar ­ tal waarover data verzameld is) ²
Collectieve preventie onderwijs (vervolg)		10. De verspreiding van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit over Nederland (A)
		Subsidie voornamelijk verstrekt aan scholen in het midden van Nederland (2022).
		Gemiddeld 15 uur per schoollocatie (2022).
		86% van de schoollocaties (2022).
		84% van de schoollocaties (2022).
		36% van de schoollocaties (2022).
		56% van de schoollocaties (2022).
		45% van de schoollocaties (2022).
		50% tot 88% (2016).
		Tussen de 5,5 en 6,5 (2016).
Ondersteuning bij onbedoelde zwangerschappen		19. Het aantal keuzehulpgesprekken dat is gevoerd (A)
		918 (2021).
		40% (2021).
Campagne		21. Het aantal aanmeldingen voor de online module ‘Zwanger wat nu’ (A)
		1.058 (eerste helft van 2022).
		10.212 (eerste helft van 2022).
		Onder jongeren (17-24 jaar) is kennis over hoe ze een gesprek kunnen voeren over wensen en grenzen en het gemak om hierover te praten toegenomen door de campagne (2021).
		22. Het aantal bezoekers van het informatiepunt onbedoeldzwanger.info (A)
		23. Effecten van de deelcampagne ‘Zin? Lekker? Fijn?’ (A)

Actualisatie van cijfers in het cijferoverzicht van 2022:

A) Cijfer is geactualiseerd B) Deel van de cijfers is geactualiseerd C) Geen nieuwe cijfers beschikbaar

² Dit is het meest recente jaar waarover data beschikbaar is.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Algemene cijfers

Op basis van beschikbare data geven zeven indicatoren een beeld van hoeveel onbedoelde (tiener)zwangerschappen er in Nederland voorkomen. De indicatoren gaan achtereenvolgens over 1) ongeplande zwangerschappen,

2) ongewenste zwangerschappen, 3) risico op een ongeplande zwangerschap, 4) zwangerschapsafbrekingen, 5) vrouwen die geen anticonceptie wensen na een abortus, 6) tienermoeders en 7) adopties.

1. Het percentage vrouwen en mannen met een ongeplande zwangerschap

Belang indicator

Een doel van deze monitor is om het aantal onbedoelde zwangerschappen in beeld te brengen. Hier worden cijfers gepresenteerd over 'ongeplande zwangerschappen' omdat deze term gebruikt wordt in de beschikbare databronnen.

Berekening indicator

Bron: Rutgers/Soa Aids Nederland

Teller: het aantal vrouwen en mannen tussen de 25 en 49 jaar dat de leefstijlmonitor heeft ingevuld en in het jaar ervoor te maken heeft gehad met een ongeplande zwangerschap.

Noemer: het aantal vrouwen en mannen tussen de 25 en 49 jaar dat de leefstijlmonitor heeft ingevuld.

Bron: Testjeleefstijl.nl

Teller: het aantal vrouwelijke/mannelijke mbo-studenten tot 24 jaar dat de vragenlijst heeft ingevuld en aangaf ooit te maken te hebben gehad met een of meerdere ongeplande zwangerschappen.

Noemer: het aantal vrouwelijke/mannelijke mbo-studenten tot 24 jaar dat de vragenlijst heeft ingevuld.

Indicatoruitkomst

Sinds het cijferoverzicht van 2020 zijn er geen nieuwe cijfers beschikbaar gekomen van Rutgers/Soa Aids Nederland over ongeplande zwangerschappen onder vrouwen en mannen in Nederland. In 2016 had **3 procent** van de vrouwen en mannen (tussen de 25 en 49 jaar) in het jaar ervoor te maken met een ongeplande zwangerschap [11]. Over mbo-studenten tot 24 jaar zijn recentere cijfers beschikbaar: **2,7 procent** van de vrouwelijke studenten en **1,7 procent** van de mannelijke studenten gaf aan ooit te maken te hebben gehad met een of meerdere ongeplande zwangerschappen [12]. Deze cijfers over studenten zijn gemeten in het schooljaar 2021/2022.

Verdieping

Het percentage ongeplande zwangerschappen onder mbo-studenten is vergelijkbaar met het vorige meetjaar (schooljaar 2020/2021), namelijk 2,9 procent onder vrouwen en 1,7 procent onder mannen [13].

Toelichting

- Testjeleefstijl.nl is niet gebaseerd op een aselecte steekproef. Hierdoor is niet bekend of de respondenten een afspiegeling zijn van de mbo-studenten in Nederland.
- De cijfers over ongeplande zwangerschappen bij mannen kunnen een onderschatting zijn, omdat zij mogelijk niet altijd op de hoogte worden gebracht van een ongeplande zwangerschap.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

2. Het percentage vrouwen en mannen met een ongewenste zwangerschap

Belang indicator

Een doel van deze monitor is om het aantal onbedoelde zwangerschappen in beeld te brengen. Omdat cijfers over ‘onbedoelde zwangerschappen’ niet beschikbaar zijn, worden hier cijfers gepresenteerd over ‘ongewenste zwangerschappen’. De overeenkomst tussen onbedoelde en ongewenste zwangerschappen is dat het niet de intentie was om zwanger te worden. Niet alle onbedoelde zwangerschappen zullen echter ongewenst zijn. Het aantal ongewenste zwangerschappen zal daarom lager zijn dan het aantal onbedoelde zwangerschappen.

Berekening indicator

Bron: Rutgers/Soa Aids Nederland

Teller: het aantal vrouwen en mannen tussen de 25 en 49 jaar dat de leefstijlmonitor heeft ingevuld en in het afgelopen jaar te maken heeft gehad met een ongewenste zwangerschap.

Noemer: het totaal aantal vrouwen en mannen tussen de 25 en 49 jaar dat de leefstijlmonitor heeft ingevuld.

Bron: Testjeleefstijl.nl

Teller: het aantal mbo-studenten tot 24 jaar dat de vragenlijst heeft ingevuld en aangaf ooit te maken te hebben gehad met één of meerdere ongewenste zwangerschappen.

Noemer: het aantal mbo-studenten tot 24 jaar dat de vragenlijst heeft ingevuld.

Bron: Nivel

Teller: het aantal vrouwen met een ongewenste zwangerschap op basis van de zorgregistratie van het Nivel.

Noemer: het aantal vrouwen dat is ingeschreven bij de huisartsen die deelnemen aan de zorgregistratie van het Nivel.

Indicatoruitkomst

Sinds de monitor van 2020 zijn er geen nieuwe cijfers beschikbaar gekomen over ongewenste zwangerschappen van Rutgers/Soa Aids Nederland in Nederland. In 2016 had **2 procent** van de vrouwen en **0,4 procent** van de mannen (tussen de 25 en 49 jaar) in het jaar ervoor te maken met een ongewenste zwangerschap [11]. Over mbo-studenten tot 24 jaar zijn recentere cijfers beschikbaar: **1,4 procent** van de vrouwelijke studenten en **1,4 procent** van de mannelijke studenten gaf aan ooit te maken te hebben gehad met één of meerdere ongewenste zwangerschappen [12]. Deze cijfers over studenten zijn gemeten in het schooljaar 2021/2022. Op basis van huisartsendata hadden **3,3** vrouwen per 1.000 bij de huisarts ingeschreven vrouwen een ongewenste zwangerschap in 2021 [14].

Verdieping

Het percentage ongewenste zwangerschappen onder mbo-studenten is vergelijkbaar met het vorige meetjaar (schooljaar 2020/2021), namelijk 1,3 procent onder vrouwen en mannen [13]. Het aantal ongewenste zwangerschappen op basis van huisartsendata was per 1.000 vrouwen geregistreerd in de huisartsenpraktijk: 3,4 in 2017, 4,1 in 2018, 3,5 in 2019 en 3,4 in 2020 (Figuur 1) [14]. Bij vrouwen in de leeftijdsgroepen 25-29, 30-34 en 35-39 jaar kwamen ongewenste zwangerschappen het meest voor, respectievelijk bij 12, 11 en 10 op de 1.000 vrouwen in 2021 (Figuur 2).

Toelichting

- Bij de cijfers over ‘ongewenste zwangerschappen’ moet er rekening mee worden gehouden dat een zwangerschap ongewenst kan zijn geweest op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld of werd geregistreerd door de huisarts. Deze kan later wel gewenst zijn geworden.
- De cijfers over ongewenste zwangerschappen bij mannen kunnen een onderschatting zijn, omdat zij mogelijk niet altijd op de hoogte worden gebracht van een ongewenste zwangerschap.
- Testjeleefstijl.nl is niet gebaseerd op een aselecte steekproef. Hierdoor is niet bekend of de respondenten een afspiegeling zijn van de mbo-studenten in Nederland.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

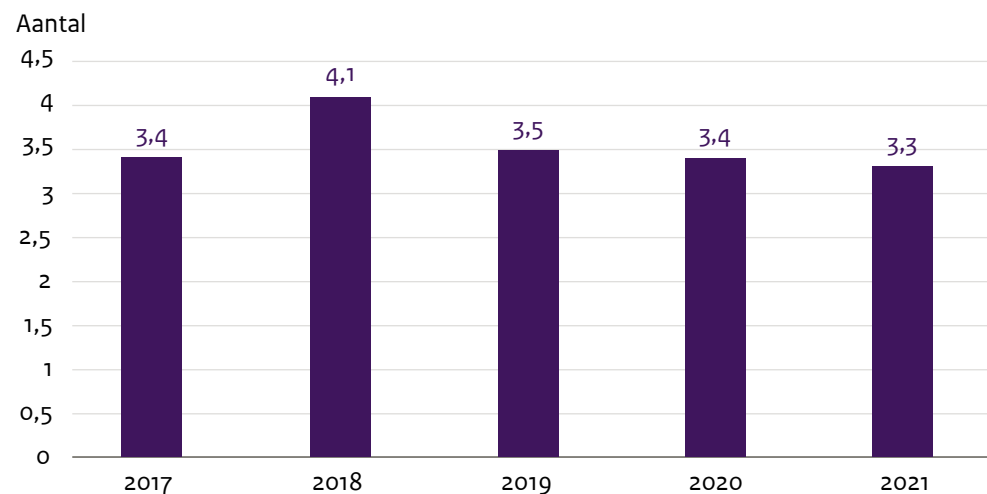

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

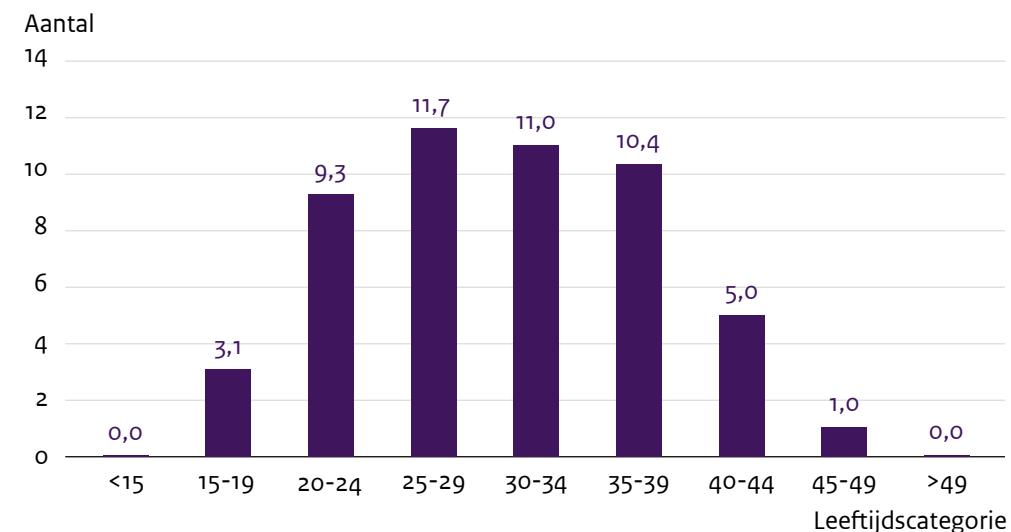
Referenties

Figuur 1: Aantal vrouwen met een ongewenste zwangerschap, per 1.000 bij de huisarts ingeschreven vrouwen

Bron: Nivel zorgregistraties, 2021

Figuur 2: Aantal vrouwen met een ongewenste zwangerschap, per 1.000 bij de huisarts ingeschreven vrouwen per leeftijdscategorie

Bron: Nivel zorgregistraties, 2021

3. Het percentage vrouwen en mannen dat risico loopt op een ongeplande zwangerschap

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht in het risico op een ongeplande zwangerschap. Hieronder valt onbeschermde seksuele activiteit onder seksueel actieve vrouwen die in de vruchtbare leeftijd zijn, die niet zwanger zijn of willen worden. Dit geldt ook voor onbeschermde seksuele activiteit onder seksueel actieve mannen die geen zwangerschap wensen.

Berekening indicator

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor

Teller: het aantal vrouwen dat op het peilmoment van de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor tussen de 16 en 49 jaar was en risico liep op een ongeplande zwangerschap.

Noemer: het aantal vrouwen dat op het peilmoment van de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor tussen de 16 en 49 jaar was.

Bron: Testjeleefstijl.nl

Teller: het aantal mbo-studenten dat op het peilmoment van Testjeleefstijl.nl tot 24 jaar was, in de afgelopen 6 maanden seks heeft gehad en aangeeft in de afgelopen 6 maanden nooit iets te hebben gedaan om een zwangerschap te voorkomen.

Noemer: het aantal mbo-studenten dat op het peilmoment van Testjeleefstijl.nl tot 24 jaar was, in de afgelopen 6 maanden seks heeft gehad en antwoord heeft gegeven op de vraag over het voorkomen van zwangerschap.

Indicatoruitkomst

In 2021 had **7,1 procent** van de vrouwen tussen de 16 en 49 jaar risico op een ongeplande zwangerschap [15]. Onder vrouwelijke en mannelijke mbo-studenten (tot 24 jaar) die hebben aangegeven de afgelopen zes maanden seks te hebben gehad, deed **18,9 procent** in die maanden nooit iets om zwangerschap te voorkomen [12].

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Dit percentage (gemeten in het schooljaar 2021/2022) moet voorzichtig worden geïnterpreteerd. Slechts 68,5 procent van de mbo-studenten die aangaven de afgelopen 6 maanden seks te hebben gehad, heeft namelijk de vraag beantwoord over het voorkomen van zwangerschap.

Verdieping

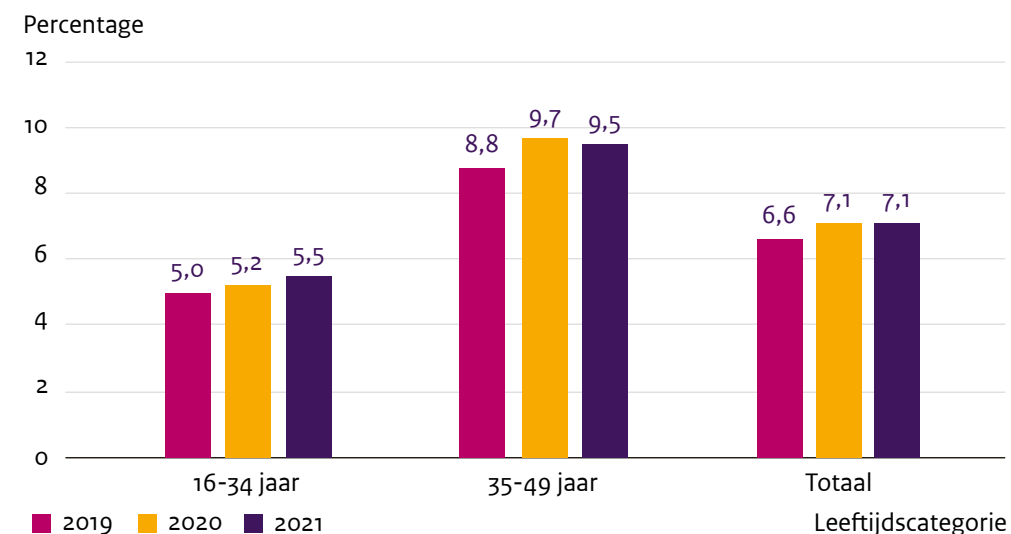
Net als in 2021 liep in 2020 7,1 procent van de vrouwen tussen de 16 en 49 jaar risico op een ongeplande zwangerschap. Voor 16 tot en met 34 jarige vrouwen was het risico in 2021 lager (5,5 procent) dan voor vrouwen van 35 tot en met 49 jaar (9,5 procent), zie Figuur 3 [15]. Van de vrouwelijke mbo-studenten die aangaven in de afgelopen zes maanden seks te hebben gehad, heeft 75,9 procent antwoord gegeven op de vraag 'Hebben jij of de ander in de afgelopen 6 maanden iets gedaan om zwangerschap te voorkomen?'. Bij mannen was dat 58,9 procent. Van de vrouwen gaf 16,7 procent aan niets te hebben gedaan om een zwangerschap te voorkomen. 73 procent gaf aan altijd iets te hebben gedaan, 6,6 procent gaf aan dit soms te hebben gedaan en 3,6 procent zegt het niet meer te weten. Voor de mannelijke mbo-studenten zijn deze cijfers respectievelijk 22,6 procent (niets gedaan) en 66,7, 7,1 en 3,5 procent [12]. Het is niet bekend welk percentage bewust zwanger probeerde te worden.

Toelichting

- De Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor definieert vrouwen die een risico lopen als vrouwen tussen de 16-49 jaar die de afgelopen 12 maanden seksueel actief waren, geen anticonceptie gebruiken, niet zwanger zijn en geen kindwens hebben. Vrouwen die onvruchtbaar zijn of een onvruchtbare partner hebben, horen niet bij de vrouwen die een risico lopen.
- Er is geen rekening gehouden met afnemende vruchtbaarheid naarmate vrouwen ouder worden. Hierdoor kunnen de resultaten zijn overschat.
- Vrouwen die anticonceptie gebruiken, kunnen wel ongepland zwanger raken, bijvoorbeeld bij onzorgvuldig gebruik. Hierdoor kunnen de resultaten zijn onderschat.
- Testjeleefstijl.nl is niet gebaseerd op een aselechte steekproef. Hierdoor is niet bekend of de respondenten een afspiegeling zijn van de mbo-studenten in Nederland.

- Van de mbo-studenten die hebben aangegeven in de afgelopen 6 maanden seks te hebben gehad, heeft 69 procent de vraag beantwoord of ze in de afgelopen 6 maanden iets hebben gedaan om een zwangerschap te voorkomen. Het is onbekend of deze relatief kleine groep representatief is voor het totaal aantal studenten dat heeft aangegeven in de afgelopen 6 maanden seks te hebben gehad.
- Van de mbo-studenten die aangaven in de afgelopen 6 maanden seks te hebben gehad, is niet bekend welk percentage bewust probeerde zwanger te raken. Hierdoor kunnen de resultaten zijn overschat.

Figuur 3: Verdeling (in percentages) van vrouwen die risico lopen op een ongeplande zwangerschap in 2019-2021 naar leeftijdscategorieën en totaal

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM, Rutgers en SOA Aids Nederland, 2019-2021

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

4. Het aantal zwangerschapsafbrekingen

Belang indicator

Het aantal zwangerschapsafbrekingen (inclusief overtijdsbehandelingen, in de periode tot 16 dagen 'overtijd') kan een indicatie geven van het aantal ongewenste zwangerschappen. Een reden voor een zwangerschapsafbreking kan zijn dat een zwangerschap onbedoeld en ongewenst is. Ze kunnen ook worden uitgevoerd op basis van medische complicaties.

Berekening indicator

Teller: het aantal zwangerschapsafbrekingen bij vrouwen in Nederland.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In 2021 waren er **28.089** zwangerschapsafbrekingen bij vrouwen woonachtig in Nederland [2].

Verdieping

In 2020 vonden er 28.532 zwangerschapsafbrekingen plaats bij vrouwen woonachtig in Nederland, 443 meer dan in 2021.

Van het totaal aantal zwangerschapsafbrekingen in 2021³ ging het bij 35 procent om een overtijdsbehandeling. Van de zwangerschapsafbrekingen, inclusief de overtijdsbehandelingen, vond 65 procent plaats in de eerste acht weken van de zwangerschap. 10,6 procent van de zwangerschapsafbrekingen in 2021 werd naar aanleiding van prenatale diagnostiek uitgevoerd. Bij 33 procent van de zwangerschapsafbrekingen had de vrouw al eerder een zwangerschapsafbreking ondergaan [2].

Bij vrouwen in de leeftijdsgroep van 30-34 jaar vonden de meeste zwangerschapsafbrekingen plaats (24 procent), zie Figuur 4. Er waren 2.383 zwangerschapsafbrekingen bij meisjes tot 20 jaar. Opvallend bij deze groep is de stijging van het aantal zwangerschapsafbrekingen bij meisjes onder 15 jaar: dit aantal ging van 58 in 2020 naar 101 in 2021.

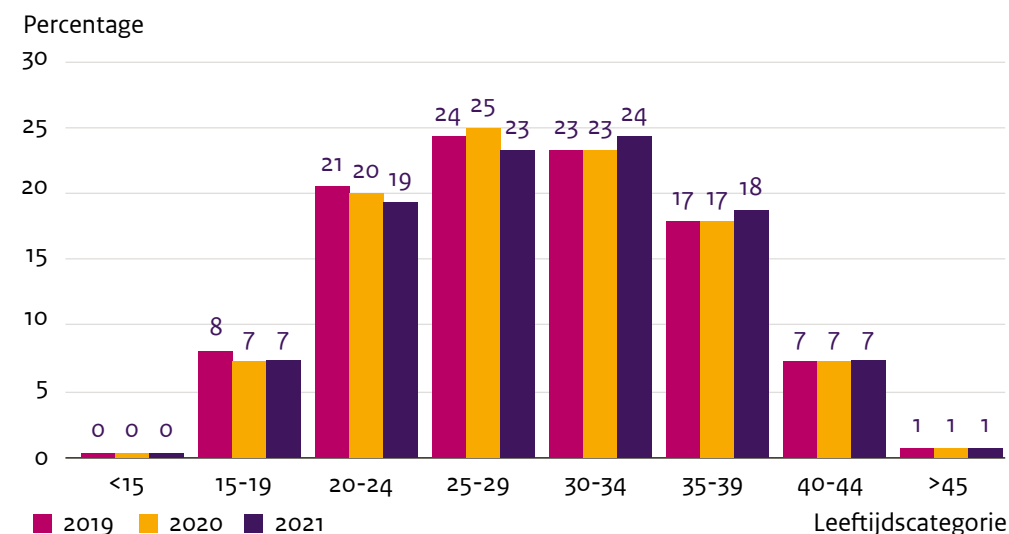
De abortuscijfers (het aantal zwangerschapsafbrekingen per 1.000 vrouwen van 15 tot en met 44 jaar) zijn ook per provincie berekend, gebaseerd op de woonplaats van de vrouw. De hoogste abortuscijfers waren in 2021 in Flevoland (12,8), Noord-Holland (11), en

Zuid-Holland (10,8). Het laagste abortuscijfer was in Drenthe (4,6) (zie Figuur 5). Voor heel Nederland was het abortuscijfer in 2021 8,7.

Toelichting

- Cijfers betreffen zwangerschapsafbrekingen gedurende de hele zwangerschap.
- Overtijdsbehandelingen zijn zwangerschapsafbrekingen in de periode tot 16 dagen 'overtijd'.

Figuur 4: Verdeling (in percentages) van het totaal aantal zwangerschapsafbrekingen in 2019-2021 naar leeftijdscategorieën

Bron: Jaarrapportage 2021 van de Wet afbreking zwangerschap, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2022

³ Het totaal aantal zwangerschapsafbrekingen was in 2021 31.049. Dat is inclusief 2.954 vrouwen die vanuit het buitenland naar Nederland kwamen voor een zwangerschapsafbreking en inclusief 6 vrouwen van wie niet bekend was of ze in Nederland woonden.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

► Algemene cijfers

Collectieve preventie
onderwijs

Ondersteuning

Campagne

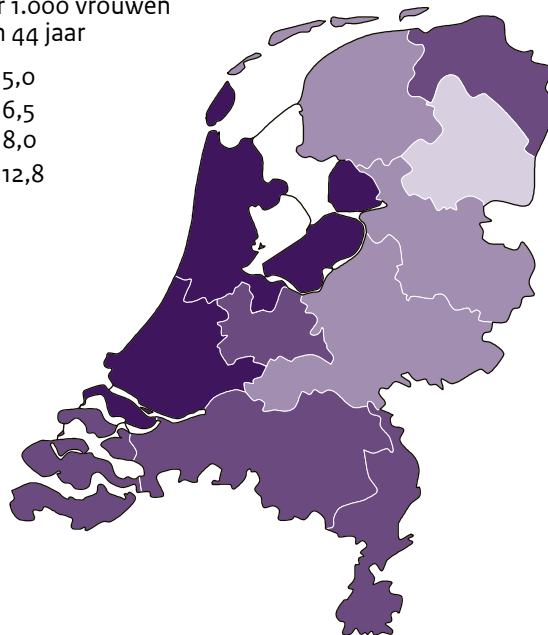
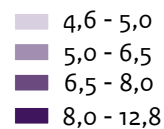
Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Figuur 5: Abortuscijfer per provincie in 2021

Aantal per 1.000 vrouwen
van 15 t/m 44 jaar

Bron: Jaarrapportage 2021 van de Wet afbreking zwangerschap, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2022

5. Het percentage vrouwen dat geen anticonceptie wenst na een zwangerschapsafbreking

Belang indicator

Deze indicator geeft aan hoeveel vrouwen hebben aangegeven geen anticonceptie te willen na een zwangerschapsafbreking. Hierdoor kunnen zij opnieuw ongeplande zwanger worden.

Berekening indicator

Teller: het aantal vrouwen dat na een zwangerschapsafbreking in een ziekenhuis of kliniek aangaf geen anticonceptie te willen.

Noemer: het aantal vrouwen dat een zwangerschapsafbreking in een ziekenhuis of kliniek heeft ondergaan.

Indicatoruitkomst

In 2021 gaf **5,6 procent** van de vrouwen na een zwangerschapsafbreking aan geen anticonceptie te willen [2].

Verdieping

In 2019 en 2020 gaf respectievelijk 4,4 en 4,3 procent van de vrouwen na de zwangerschapsafbreking aan geen anticonceptie te willen.

In 2021 verliet 41,5 procent van de vrouwen de abortuskliniek of het ziekenhuis met voorgeschreven anticonceptie en 49,1 procent met een verwijzing hiervoor naar de huisarts.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

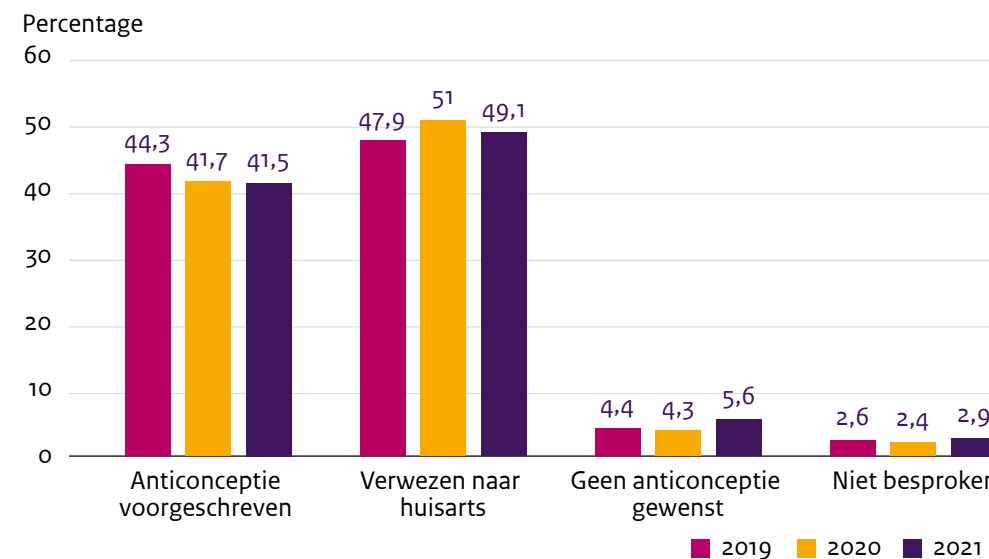
Referenties

Bij 2,9 procent van de vrouwen is na de behandeling niet gesproken over anticonceptie, zie Figuur 6 (ook voor cijfers over 2019 en 2020 [2]).

Toelichting

- Het is niet bekend in hoeverre vrouwen na de nacontrole daadwerkelijk kiezen voor anticonceptie.

Figuur 6: Verdeling (in percentages) van de wens voor anticonceptie na een zwangerschapsafbreking in 2019-2021

Bron: Jaarrapportage 2021 van de Wet afbreking zwangerschap, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2022

6. Het aantal tienermoeders

Belang indicator

Het aantal tienermoeders kan inzicht geven in een onbedoelde zwangerschap. Het is slechts een benadering omdat niet bij alle tienermoeders de zwangerschap onbedoeld is [16].

Berekening indicator

Teller: het aantal meisjes dat op het peilmoment 19 jaar of jonger was dat een kind heeft gekregen op 19-jarige leeftijd of jonger.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

Op peildatum 1 januari 2022 waren er in Nederland **1.350** tienermoeders van 19 jaar en jonger [17]. Dat komt neer op 2,7 tienermoeders per 1.000 meisjes van 15 tot 20 jaar.

Verdieping

Het aantal tienermoeders daalt al jaren. Zoals weergegeven is in Figuur 7, waren er begin 2018 1.984 tienermoeders, waarna het aantal jaarlijks daalde tot 1.350 aan het begin van 2022 [17]. In Flevoland waren op 1 januari 2022 de meeste tienermoeders per 1.000 meisjes (4,5) en in Utrecht de minste (1,8) (zie Figuur 8).

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

► Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

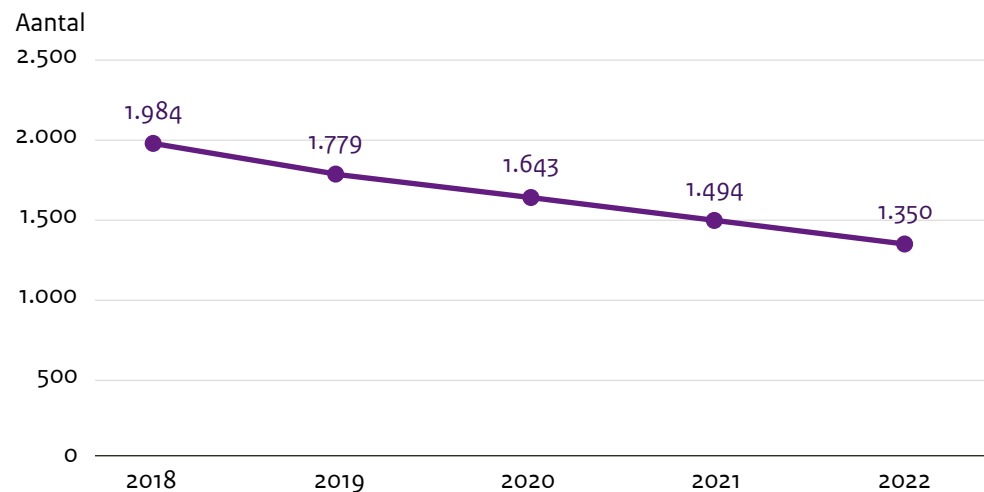
Referenties

Er is naar enkele achtergrondkenmerken van de tienermoeders gekeken (peildatum hiervoor is 1 januari 2021), te beginnen met de leeftijd bij de bevalling. Van de tienermoeders (1 januari 2021) is 9 procent bevallen op 12 tot en met 15-jarige leeftijd (zie Figuur 9). De meeste tienermoeders zijn bevallen toen ze 17 of 18 jaar waren. 51 procent van de tienermoeders had een migratieachtergrond (westers of niet-westers) en 8 procent van de tienermoeders heeft een asielstatus gehad. 11 procent van de tienermoeders heeft op het speciaal onderwijs gezeten of volgt speciaal onderwijs [18].

Toelichting

- Het gaat om alle meisjes die een kind hebben op 1 januari 2022 en op 31 december 2021 19 jaar of jonger waren. Voor de achtergrondkenmerken is gekeken naar de tienermoeders op 1 januari 2021. Dat is gedaan omdat er nog geen (volledige) gegevens over de achtergrondkenmerken beschikbaar waren op de peildatum van 1 januari 2022.
- Over het aantal tienervaders is geen informatie beschikbaar.

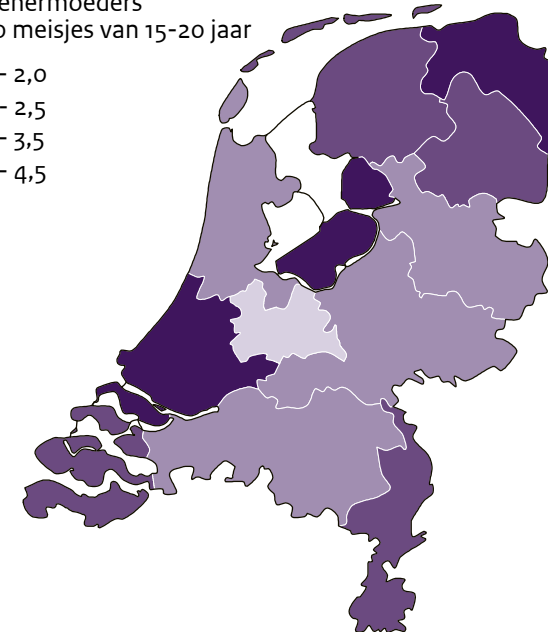
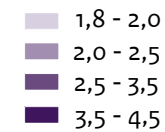
Figuur 7: Aantal tienermoeders per jaar (op 1 januari)

Bron: Statline CBS, 2022

Figuur 8: Aantal tienermoeders per provincie op 1 januari 2022

Aantal tienermoeders per 1.000 meisjes van 15-20 jaar

Bron: Statline CBS, 2022

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

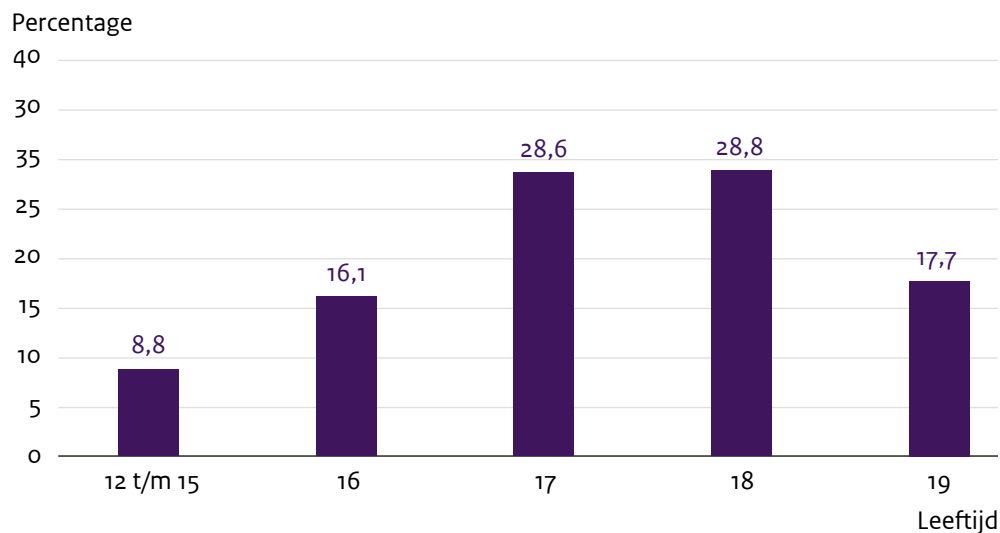

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Figuur 9: Verdeling (in percentages) van tienermoeders (meisjes van 19 jaar of jonger op 1 januari 2021) naar leeftijd bij de bevalling

Bron: CBS, 2020 en 2021 (bewerkt door RIVM)

7. Het aantal vrouwen dat na de geboorte hun kind afstaat voor adoptie

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht in het aantal gevallen waarin vrouwen hun kind voor adoptie afstaan. Dit kan een keuze zijn in situaties waarbij de moeder onbedoeld zwanger is geraakt en/of niet in staat is voor het kind te zorgen. Bij adoptie wordt het kind volledig afgestaan en worden alle juridische banden verbroken.

Berekening indicator

Teller: het aantal vrouwen dat hun kind in 2021 afstond voor adoptie.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In 2021 stonden **14** vrouwen hun kind af ter adoptie [19].

Verdieping

In 2021 zijn er minder vrouwen geweest die hun kind voor adoptie afstonden dan in voorgaande jaren, namelijk 21 in 2018, 20 in 2019 en 19 in 2020. In 2021 was de gemiddelde leeftijd van vrouwen die besloten tot adoptie 27,4 jaar [19]. De meeste vrouwen waren tussen de 20 en 25 jaar oud (zie Figuur 10). Bij de meeste vrouwen speelde religie geen rol in hun keuze (78,6 procent). Van de vrouwen was 85,7 procent alleenstaand en 14,2 procent had een partner, al dan niet samenwonend⁴. In alle gevallen was de vader niet betrokken bij het besluit tot adoptie. Dit is een opvallend resultaat: in 2020 was in 63 procent van de gevallen de vader niet betrokken en in 2019 55 procent.

⁴ Wegens afronding komt het totaal niet exact uit op 100%.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

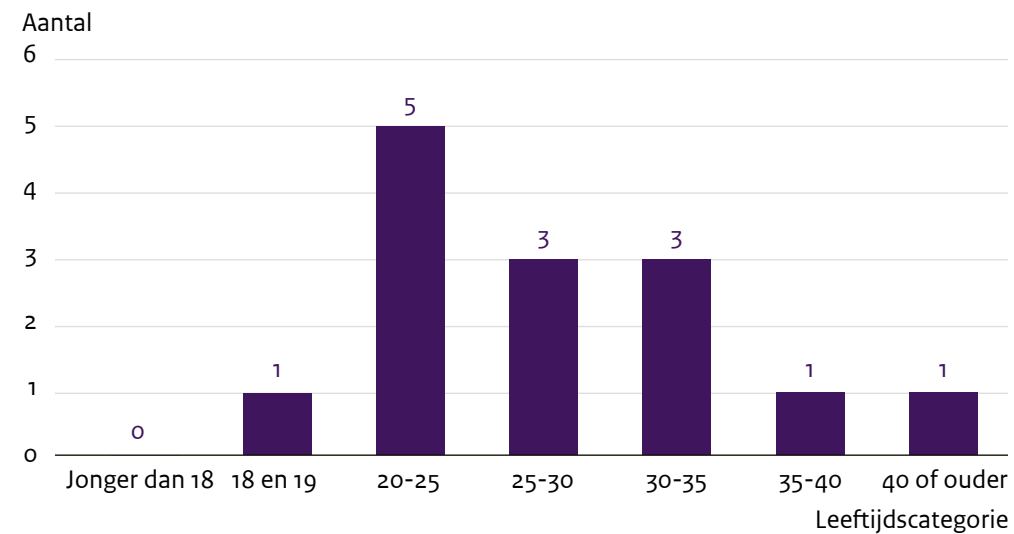
Bijlage en Dankwoord

Referenties

Toelichting

- Deze registratie betreft álle vrouwen die afstand hebben gedaan van hun kind voor adoptie in Nederland. Afstand doen voor adoptie is namelijk een juridisch proces waarbij áltijd de Raad voor de Kinderbescherming betrokken is.

Figuur 10: Verdeling (in aantallen) van vrouwen die hun kind hebben afgestaan ter adoptie naar leeftijdscategorieën in 2021 (n=14)

Bron: LATAR 2021, *De Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie*, Fiom, 2021

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Collectieve preventie in het onderwijs

Via het stimuleringsprogramma 'Gezonde relaties en seksualiteit in het onderwijs' verleent de overheid subsidie om scholen die aandacht willen besteden aan seksuele en relationele vorming te stimuleren en te ondersteunen. Een van de doelen is onbedoelde zwangerschappen te voorkomen. Scholen die van deze stimuleringsregeling gebruikmaken, werken met de Gezonde School-aanpak voor het thema 'relaties en seksualiteit'. Een Gezonde

School-adviseur (GSA) van de GGD kan de school hierin begeleiden. Ook kunnen scholen een activiteit of lespakket aanschaffen of gastlessen inkopen. Het programma Gezonde School adviseert hiervoor erkende Gezonde School-interventies in te zetten over relaties en seksualiteit. Daarnaast kan een school een beperkt facultatief aanbod inzetten. Jaarlijks vindt een evaluatie plaats onder scholen die gebruikmaken van de subsidieregeling.

8. Het aantal erkende Gezonde School-interventies voor relationele en seksuele vorming binnen het onderwijs

Belang indicator

Een breed aanbod van erkende interventies is van belang om relationele en seksuele vorming goed aan te laten sluiten op het type onderwijs en de doelgroep. Erkende interventies zijn activiteiten waarvan professionals uit de praktijk hebben vastgesteld dat ze voldoen aan een aantal kwaliteitscriteria.

Berekening indicator

Teller: het aantal erkende Gezonde School-interventies dat beschikbaar is via de website Gezonde school.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

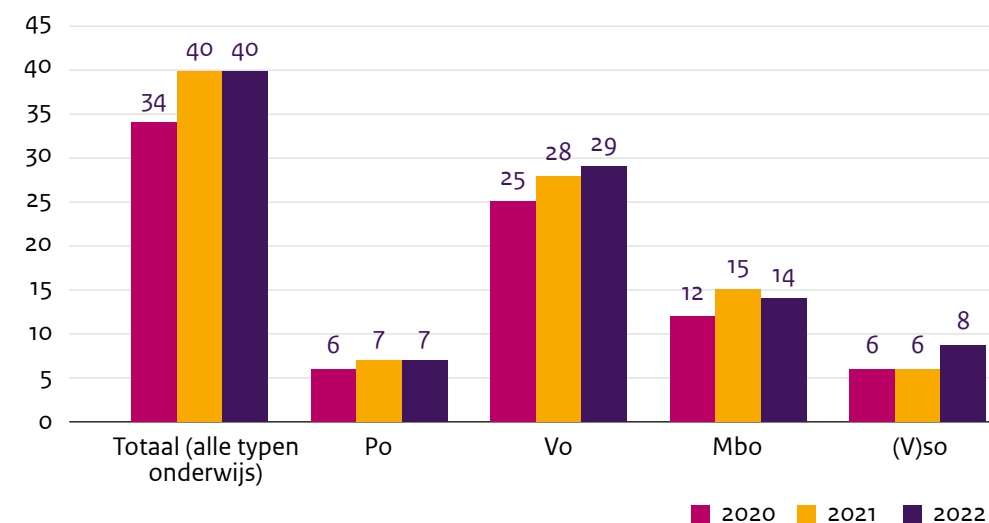
Half november 2022 zijn er **40** erkende interventies die scholen kunnen inzetten voor het thema relaties en seksualiteit in het onderwijs [20].

Verdieping

In 2021 waren er ook 40 erkende interventies, 6 meer dan in 2020, zie Figuur 11. Veel interventies zijn in te zetten bij verschillende schooltypen. De meeste interventies zijn bedoeld voor het voortgezet onderwijs (n=29) (zie Figuur 11) en kunnen veelal ingezet worden op meerdere onderwijsniveaus (praktijkonderwijs, vmbo, havo, vwo). De interventies kunnen worden onderverdeeld in de vier pijlers van Gezonde School: educatie, signalering, schoolomgeving en beleid. Bijna alle erkende interventies vallen onder de pijler 'Educatie' (n=39). Voor de andere drie pijlers is het aanbod veel kleiner.

Er zijn 6 interventies die zich richten op meer dan 1 pijler. Van de 40 erkende interventies over het thema relaties en seksualiteit in het onderwijs zijn er 11 'Goed beschreven', 28 'Goed onderbouwd' en er is 1 interventie met de beoordeling 'Goede aanwijzingen voor effectiviteit'.

Figuur 11: Aantal erkende interventies per jaar, opgesplitst naar schooltypen

Bron: www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/relaties-seksualiteit/overzicht-interventies-gezonde-relaties-seksualiteit

Schooltypen: po=primair onderwijs, vo=voortgezet onderwijs, mbo=middelbaar beroepsonderwijs, (v)so=(voortgezet) speciaal onderwijs. Betreft alle pijlers en erkenningsniveaus

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

9. Het aantal scholen waaraan subsidie is verleend vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

Belang indicator

De stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit is bedoeld om aandacht voor relationele en seksuele vorming te stimuleren en beter in te bedden in het onderwijs. Voorlichting en educatie binnen het onderwijs kunnen helpen om onbedoelde zwangerschappen te voorkomen [21].

Berekening indicator

Teller: het aantal schoollocaties waaraan subsidie is verleend vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In het voorjaar van 2022 is aan **115** schoollocaties subsidie toegekend vanuit de zesde subsidieronde; 313 schoollocaties hebben bij deze ronde subsidie aangevraagd [22].

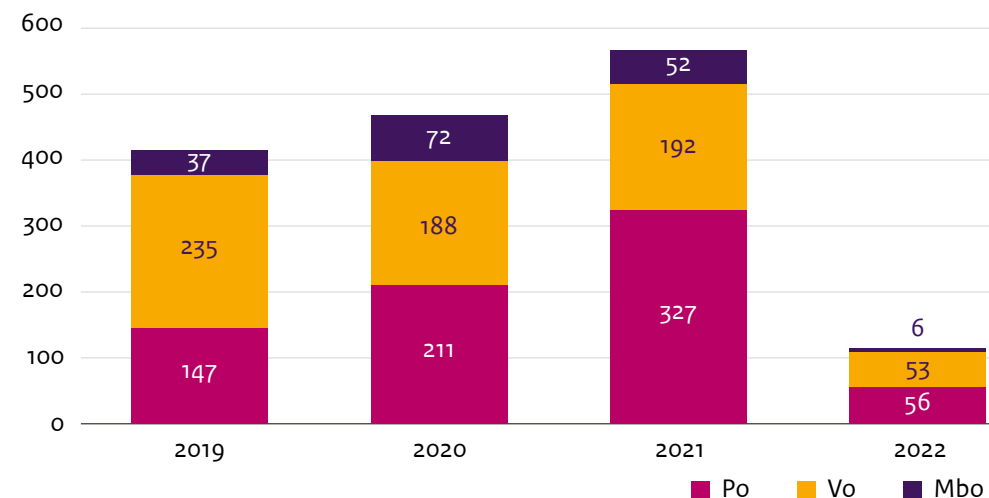
Verdieping

In het najaar van 2021 is aan 267 schoollocaties subsidie verstrekt via de vijfde subsidieronde; 325 schoollocaties hadden subsidie aangevraagd [22]. Van 2020 tot en met 2022 kregen schoollocaties voor het primair onderwijs het vaakst een subsidie toegekend (zie Figuur 12). Rekening houdend met het aantal scholen per onderwijstype, zien we dat het percentage scholen dat subsidie ontving in 2021 en 2022 het grootst was voor de scholen van het voortgezet onderwijs: respectievelijk 7 en 4 procent van alle schoollocaties van het voortgezet onderwijs ontving subsidie. Voor het primair onderwijs waren deze percentages respectievelijk 2 en 1 procent en voor het mbo waren deze percentages 3 en 1 procent.

Toelichting

- De stimuleringsregeling stond per subsidieronde open voor 250 scholen, 500 per kalenderjaar. In de laatste ronde in 2022 was de regeling opengesteld voor maximaal 115 scholen. Dit was een extra toegevoegde subsidieronde. De eerste ronde was in het najaar van 2019, de tweede in het voorjaar van 2020. Ronde 3 vond plaats in het najaar van 2020 en ronde 4 was in het voorjaar van 2021. Subsidieronde 5 heeft plaatsgevonden in het najaar van 2021 en de laatste subsidieronde was in het voorjaar van 2022.
- In 2021 waren er 6.607 schoollocaties voor het basisonderwijs en 1.444 schoollocaties voor het voortgezet onderwijs, inclusief speciaal onderwijs. Er waren 600 mbo-schoollocaties.

Figuur 12: Aantal schoollocaties dat subsidie heeft ontvangen, opgesplitst naar schooltypen tussen 2019 en 2022

Bron: Evaluatie van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit, 2022. MBO Raad.
Po=primair onderwijs, vo=voortgezet onderwijs, mbo=middelbaar beroepsonderwijs, inclusief speciaal onderwijs in po en vo

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

10. De verspreiding van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit over Nederland

Belang indicator

De stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit is bedoeld om aandacht voor relationele en seksuele vorming te stimuleren en beter in te bedden in het onderwijs. Voorlichting en educatie binnen het onderwijs kunnen bijdragen aan het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen [21]. Het is belangrijk dat scholen uit verschillende regio's de weg weten te vinden naar de stimuleringsregeling. Deze indicator laat zien in welke regio's het vaakst subsidie is verstrekt.

Berekening indicator

Teller: het aantal schoollocaties per GGD-regio waaraan subsidie is verleend vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In 2022, in de zesde subsidieronde, is de subsidie wat vaker aan scholen in het **midden** van het land verstrekt, in het bijzonder in de regio Utrecht [22]. Er is wat minder vaak subsidie verstrekt in het noorden van het land en in het bijzonder in de provincie Drenthe en Groningen.

Verdieping

De figuren 11 en 12 tonen de regionale verspreiding van de subsidieverstreking in ronde 5 in 2021 en ronde 6 in 2022. De figuren laten zien dat er in de zesde ronde minder vaak subsidie is aangevraagd en toegekend dan in de vijfde ronde in 2021. In de vijfde ronde werd subsidie eveneens vooral in Utrecht toegekend en minder vaak in Drenthe en Groningen.

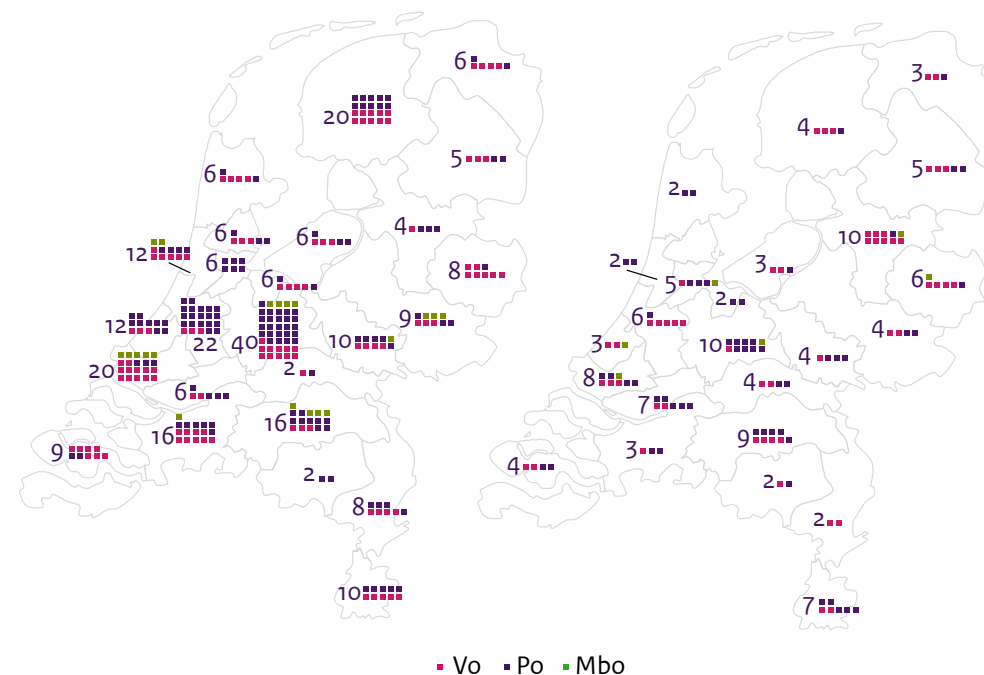
Toelichting

- De stimuleringsregeling stond van 2019 tot en met 2021 per subsidieronde open voor 250 scholen, 500 per kalenderjaar. In de laatste ronde in 2022 was de regeling opengesteld voor maximaal 115 scholen.

Figuren 13 en 14: Aantal schoollocaties per GGD-regio waaraan subsidie is verleend vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit in najaar 2021 en voorjaar 2022

Vijfde ronde

Zesde ronde

Bron: Evaluatie van de stimuleringsregeling Relaties & Seksualiteit, 2022. MBO Raad.

Vo=voortgezet onderwijs, po=primair onderwijs, mbo=middelbaar beroepsonderwijs, inclusief speciaal onderwijs in po en vo

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

11. Het gemiddeld aantal uren per school dat een Gezonde School-adviseur (GSA) inzet voor relationele en seksuele vorming

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht in de tijd die de GSA per school besteedt aan advies over relationele en seksuele vorming. Een GSA van de GGD kan de school begeleiden om het thema relaties en seksualiteit te versterken en heeft hiervoor 20 uren ter beschikking per schoollocatie.

Berekening indicator

Teller: het aantal uren per school (die een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit) dat een Gezonde School-adviseur (GSA) inzet voor relationele en seksuele vorming.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

De ureninzet van de GSA's is gemiddeld ongeveer **15** uur per schoollocatie [23].

Toelichting

- Zie toelichting bij indicator 10.

12. Het percentage scholen dat een erkende interventie voor het thema 'relaties en seksualiteit' heeft uitgevoerd

Belang indicator

Scholen die subsidie ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit, kunnen het geldbedrag gebruiken om erkende interventies in te zetten. Van erkende activiteiten hebben professionals uit de praktijk vastgesteld dat ze voldoen aan een aantal kwaliteitscriteria. Aandacht voor relationele en seksuele vorming op school kan het kennisniveau onder leerlingen over bijvoorbeeld anticonceptie verhogen en zo helpen een onbedoelde zwangerschap te voorkomen.

Berekening indicator

Teller: het aantal scholen dat een erkende interventie heeft uitgevoerd voor het thema 'relaties en seksualiteit'.

Noemer: het aantal scholen dat een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Indicatoruitkomst

Van de scholen die subsidie hebben ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit heeft **86 procent** een erkende interventie uitgevoerd voor het thema 'relaties en seksualiteit' [24]. 80 procent van de scholen heeft een erkende interventie

uitgevoerd na de toekenning van de subsidie en 6 procent van de scholen deed dit daarvoor al (zie Figuur 15).

Verdieping

Bij het voortgezet (speciaal) onderwijs ligt het percentage scholen dat een erkende interventie voor het thema 'relaties en seksualiteit' heeft uitgevoerd iets lager (75 procent) dan bij scholen voor primair (speciaal) onderwijs (82 procent) en mbo-scholen (79 procent) (zie Figuur 15). Scholen hebben gemiddeld twee erkende interventies uitgevoerd. Bij het primair onderwijs is het meest gekozen voor de interventie 'Kriebels in je buik' en bij het voortgezet onderwijs voor 'Lang leve de liefde'. Bij mbo-scholen is de interventie 'Test je leefstijl' het vaakst ingezet (zie ook indicator 8).

Toelichting

- Scholen die subsidie hebben ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit moeten een verantwoording voor de verkregen subsidie en een evaluatievragenlijst invullen. Scholen hebben hiervoor tot en met 1 oktober 2022 gelegenheid gehad.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

- Deze cijfers zijn op basis van de scholen die meededen aan ronde 3 en 4 van de stimuleringsregeling en een evaluatievragenlijst ingevuld hebben. 85 procent (482) van de scholen die de subsidie heeft gekregen (568) heeft de evaluatievragenlijst ingevuld.
- De scholen die gebruikmaken van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit zijn geen afspiegeling van alle scholen in Nederland. Bij zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs zijn bijvoorbeeld relatief veel locaties voor speciaal onderwijs die een subsidie hebben aangevraagd en hebben gekregen: 11 procent van de scholen voor primair onderwijs is een school voor speciaal onderwijs en 24 procent van de scholen voor voortgezet onderwijs is een school voor speciaal onderwijs. Het is overigens niet verwonderlijk dat de scholen geen afspiegeling zijn van alle scholen. Bij het programma en ook specifiek bij deze regeling zijn kwetsbare groepen, waaronder kinderen die speciaal onderwijs volgen, juist een belangrijk aandachtspunt.

13. Het percentage scholen dat facultatieve onderdelen van de Gezonde School-aanpak heeft ingezet voor het thema ‘relaties en seksualiteit’

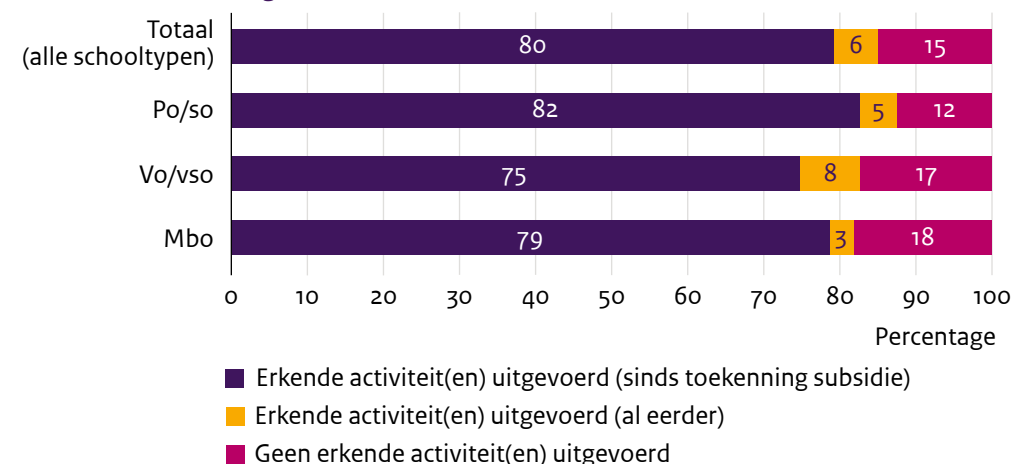
Belang indicator

Scholen kunnen de subsidie die ze ontvangen van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit gebruiken voor enkele facultatieve onderdelen. Voorbeelden zijn scholing van (vak)docenten en de inzet van gastdocenten. Hiermee kunnen scholen het onderwijs over relaties en seksualiteit meer op maat maken voor de eigen school. Deze indicator geeft inzicht in de inzet van de subsidie die scholen kiezen naast de erkende Gezonde School activiteiten en taakuren voor Gezonde School-coördinator. Aandacht voor relationele en seksuele vorming op school kan het kennisniveau onder leerlingen over bijvoorbeeld anticonceptie verhogen en zo helpen een onbedoelde zwangerschap te voorkomen.

Berekening indicator

Teller: het aantal scholen dat facultatieve onderdelen van de Gezonde School-aanpak voor het thema ‘relaties en seksualiteit’ heeft ingezet.

Figuur 15: Percentage scholen dat een erkende interventie voor het thema ‘relaties en seksualiteit’ heeft uitgevoerd

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

Noemer: het aantal scholen dat een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Indicatoruitkomst

84 procent van de scholen die subsidie hebben ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit hebben de subsidie aan een of meerdere facultatieve onderdelen besteed [24].

Verdieping

Gemiddeld hebben scholen die van de facultatieve onderdelen gebruikmaakten, twee van deze onderdelen ingezet. Hiervan werd de training van een functionaris in de zorgstructuur voor het thema relaties en seksualiteit (bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon of zorgcoördinator) het meest genoemd. 68 procent van de scholen heeft het geldbedrag besteed aan training van een functionaris in de zorgstructuur. Bij scholen voor primair

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

► Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

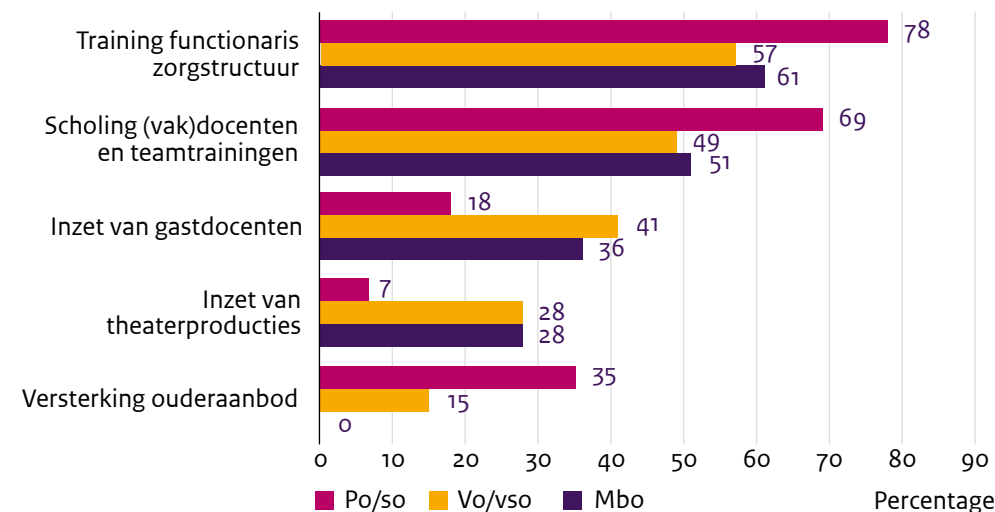
Referenties

onderwijs was dit 78 procent, bij scholen voor en voortgezet onderwijs 57 procent en bij het mbo was dit 61 procent (zie Figuur 16). Verder besteedde 59 procent van de scholen geld aan scholing van (vak)docenten of teamtrainingen over het thema relaties en seksualiteit. 29 procent van de scholen zette (een deel van) de subsidie in om gastlessen aan te schaffen, 23 procent om het ouderaanbod te versterken (bijvoorbeeld oudertrainingen en ouderavonden over seksuele en relationele vorming) en 18 procent om theaterproducties over het thema relaties en seksualiteit aan te schaffen.

Toelichting

- Zie toelichting bij indicator 12.

Figuur 16: Door scholen ingezette facultatieve onderdelen van de Gezonde Schoolaanpak voor het thema ‘relaties en seksualiteit’ (in percentages, scholen konden meerdere onderdelen aanvinken)

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

14. Het percentage scholen dat relationele en seksuele vorming heeft vastgelegd in het schoolbeleid

Belang indicator

Als scholen het thema ‘relationele en seksuele vorming’ hebben vastgelegd in hun schoolbeleid, duidt dit erop dat zij zich extra voor dit thema inzetten. Aandacht hiervoor op school kan de kennis van leerlingen over bijvoorbeeld anticonceptie vergroten en zo helpen om een onbedoelde zwangerschap te voorkomen.

Berekening indicator

Teller: het aantal scholen dat het thema ‘relationele en seksuele vorming’ heeft vastgelegd in het schoolbeleid.

Noemer: het aantal scholen dat een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Indicatoruitkomst

Van de scholen die subsidie hebben gekregen, heeft **36 procent** het thema ‘relationele en seksuele vorming’ vastgelegd in het schoolbeleid [24]. 27 procent van de scholen deed dit nadat zij de subsidie hadden gekregen. 9 procent van de scholen had dit thema al eerder in het schoolbeleid opgenomen (zie Figuur 17).

Verdieping

Bij het mbo is het percentage scholen waarbij relationele en seksuele vorming is vastgelegd in het schoolbeleid het hoogst. 48 procent van de mbo-scholen heeft het thema opgenomen in het schoolbeleid. Bij scholen voor primair (speciaal) onderwijs is dit 35 procent en bij het voortgezet (speciaal) onderwijs 33 procent (zie Figuur 17).

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

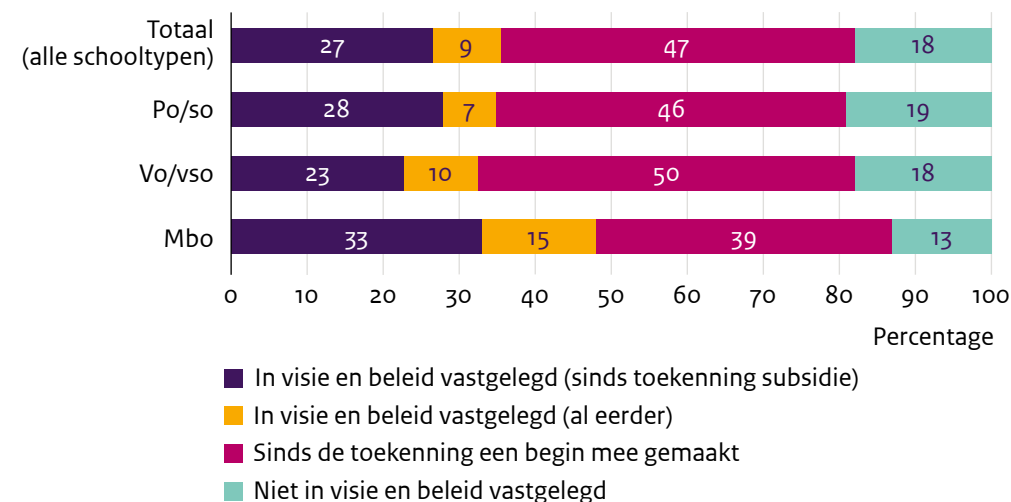
Bijlage en Dankwoord

Referenties

Toelichting

- Deze indicator is gemeten aan de hand van een stelling in de evaluatievragenlijst voor scholen die subsidie hebben ontvangen: “Naar aanleiding van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit heeft mijn school(locatie) een visie en een geschreven beleid over hoe mijn school(locatie) wil bijdragen aan een gezonde seksuele ontwikkeling van de leerlingen/studenten”.
- Deze indicator is gemeten onder scholen die subsidie hebben gekregen. Het is niet bekend wat het percentage scholen is dat relationele en seksuele vorming heeft verankerd in het schoolbeleid onder alle scholen in Nederland. Vermoedelijk zijn de scholen die een subsidie hebben aangevraagd ook de scholen die het thema belangrijk vinden. Hierdoor valt te verwachten dat deze scholen dit thema relatief vaak in het schoolbeleid vastgelegd hebben.
- Zie verder toelichting bij indicator 12.

Figuur 17: Percentage scholen waarbij relationele en seksuele vorming verankerd is in het schoolbeleid

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

15. Het percentage scholen dat in de lessen structureel aandacht besteedt aan het thema ‘relaties en seksualiteit’

Belang indicator

Als scholen in hun lessen structureel aandacht besteden aan het thema ‘relationele en seksuele vorming’ en het een regulier onderdeel is van het onderwijsprogramma, duidt dit erop dat zij zich extra voor dit thema inzetten. Aandacht hiervoor op school kan de kennis van leerlingen over bijvoorbeeld anticonceptie vergroten en zo helpen om een onbedoelde zwangerschap te voorkomen.

Berekening indicator

Teller: het aantal scholen dat structureel aandacht besteedt aan het thema ‘relationele en seksuele vorming’.

Noemer: het aantal scholen dat een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Indicatoruitkomst

Van de scholen die subsidie hebben ontvangen, besteedt 56 procent structureel aandacht aan het thema ‘relationele en seksuele vorming’ [24]. 41 procent van de scholen deed dat nadat de subsidie was toegekend en 15 procent van de scholen besteedde al aandacht aan dit thema (zie Figuur 18).

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

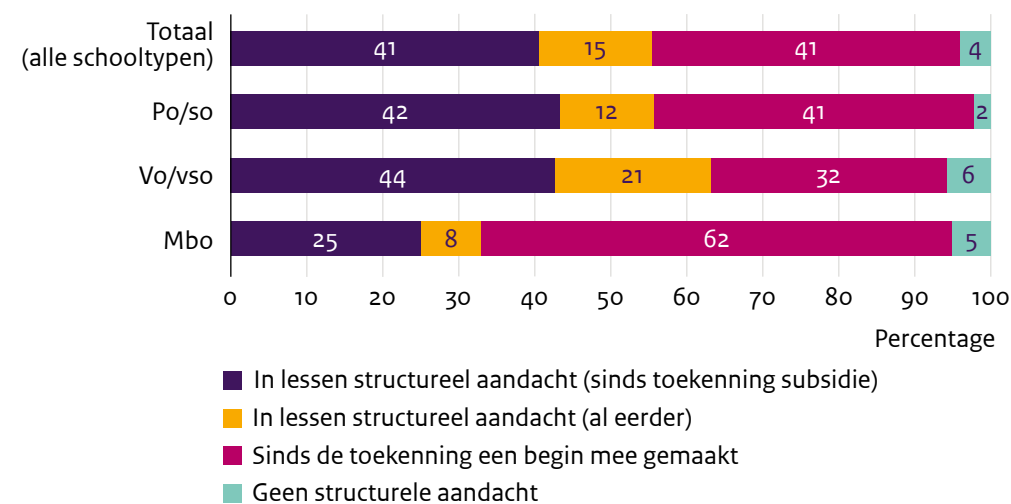
Verdieping

Bij het mbo ligt het percentage scholen dat in de lessen structureel aandacht besteedt aan het thema ‘relaties en seksualiteit’ het laagst. 25 procent van de mbo-scholen besteedt structureel aandacht aan het thema. Bij scholen voor primair (speciaal) onderwijs is dit 42 procent en bij het voortgezet (speciaal) onderwijs 44 procent (zie Figuur 18). Bij mbo-scholen ligt het percentage scholen dat een begin heeft gemaakt met het structureel aandacht besteden aan dit thema hoger (62 procent) dan bij scholen voor primair (speciaal) onderwijs (41 procent) en voortgezet (speciaal) onderwijs (32 procent).

Toelichting

- Deze indicator is gemeten aan de hand van een stelling in de evaluatievragenlijst voor scholen die subsidie hebben ontvangen: “Naar aanleiding van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit besteedt mijn school(locatie) in de lessen structureel aandacht aan het thema relaties en seksualiteit”.
- Deze indicator is gemeten onder scholen die subsidie hebben ontvangen. Het is niet bekend wat het percentage scholen is dat structureel aandacht besteedt aan het thema relaties en seksualiteit onder alle scholen in Nederland. Waarschijnlijk zijn de scholen die een subsidie hebben aangevraagd ook de scholen die het thema belangrijk vinden. Hierdoor valt te verwachten dat deze scholen relatief vaak in de lessen structureel aandacht besteden aan dit thema.
- Zie verder toelichting bij indicator 12.

Figuur 18: Percentage scholen dat in de lessen structureel aandacht besteedt aan het thema ‘relaties en seksualiteit’

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

16. Het percentage scholen dat aandacht besteedt aan kwetsbare doelgroepen bij het thema ‘relaties en seksualiteit’

Belang indicator

Aandacht voor relationele en seksuele vorming op school bij kwetsbare groepen kan de kennis van deze leerlingen over bijvoorbeeld anticonceptie vergroten. Dit kan helpen om een onbedoelde zwangerschap te voorkomen.

Berekening indicator

Teller: het aantal scholen dat aandacht besteedt aan het thema ‘relaties en seksualiteit’ bij kwetsbare doelgroepen.

Noemer: het aantal scholen dat een subsidie heeft ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit.

Indicatoruitkomst

Van de scholen die subsidie hebben ontvangen vanuit de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit, besteedt **45 procent** aandacht aan kwetsbare doelgroepen bij het thema ‘relaties en seksualiteit’ (Figuur 19) [24].

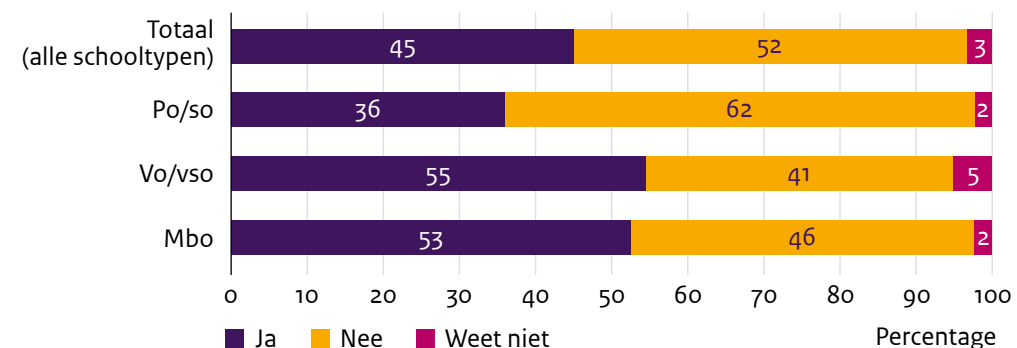
Verdieping

Bij scholen voor (speciaal) voortgezet onderwijs (55 procent) en onder mbo-scholen (53 procent) is het aandeel scholen dat aandacht aan kwetsbare doelgroepen besteedt, hoger dan onder scholen voor primair (speciaal) onderwijs (36 procent) (zie Figuur 20). Van de scholen die dit doen, geven de meeste scholen aandacht aan leerlingen met gedragsproblemen (59 procent) en leerlingen uit multiprobleemgezinnen (48 procent) (zie Figuur 19).

Toelichting

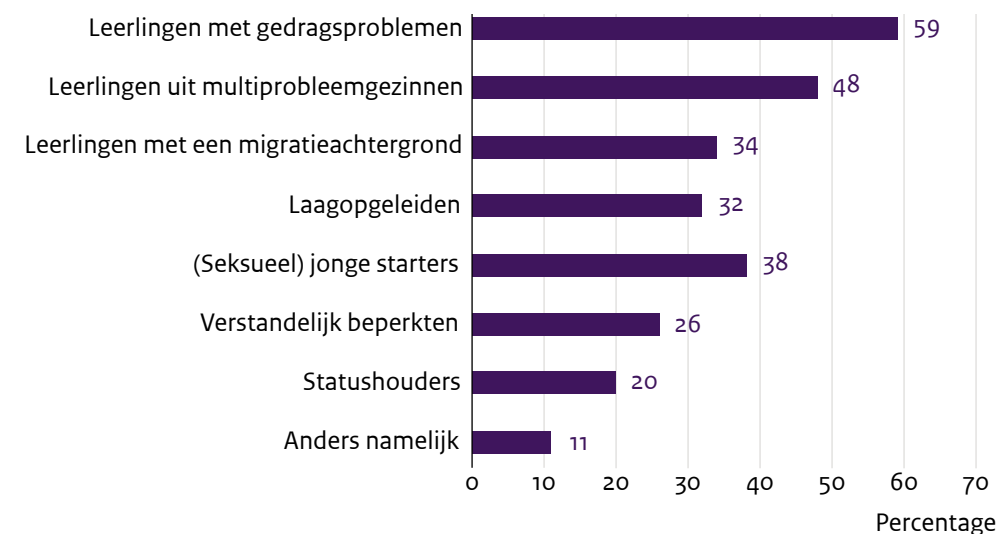
- Zie toelichting bij indicator 12.

Figuur 19: Percentage scholen dat specifieke aandacht besteedt aan kwetsbare doelgroepen rondom het thema ‘relaties en seksualiteit’

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

Figuur 20: Kwetsbare groepen waaraan scholen specifieke aandacht besteden rondom het thema ‘relaties en seksualiteit’ (in percentages, scholen konden meerdere onderdelen aanvinken)

Bron: RIVM, Evaluatievragenlijst ‘Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit’, 2022

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

▶ Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

17. Het percentage jongeren dat seksuele voorlichting op school heeft gekregen

Belang indicator

Seksuele voorlichting op school is belangrijk voor de seksuele gezondheid van jongeren [4]. Deze indicator geeft inzicht in het percentage jongeren dat aangeeft seksuele voorlichting op school te hebben gekregen, naar type onderwerp.

Berekening indicator

Teller: het aantal jongeren van 12 tot 25 jaar dat aangaf informatie op school te hebben gehad over verschillende thema's rondom seksualiteit.

Noemer: het aantal jongeren van 12 tot 25 jaar dat vragen heeft beantwoord over ontvangen informatie op school.

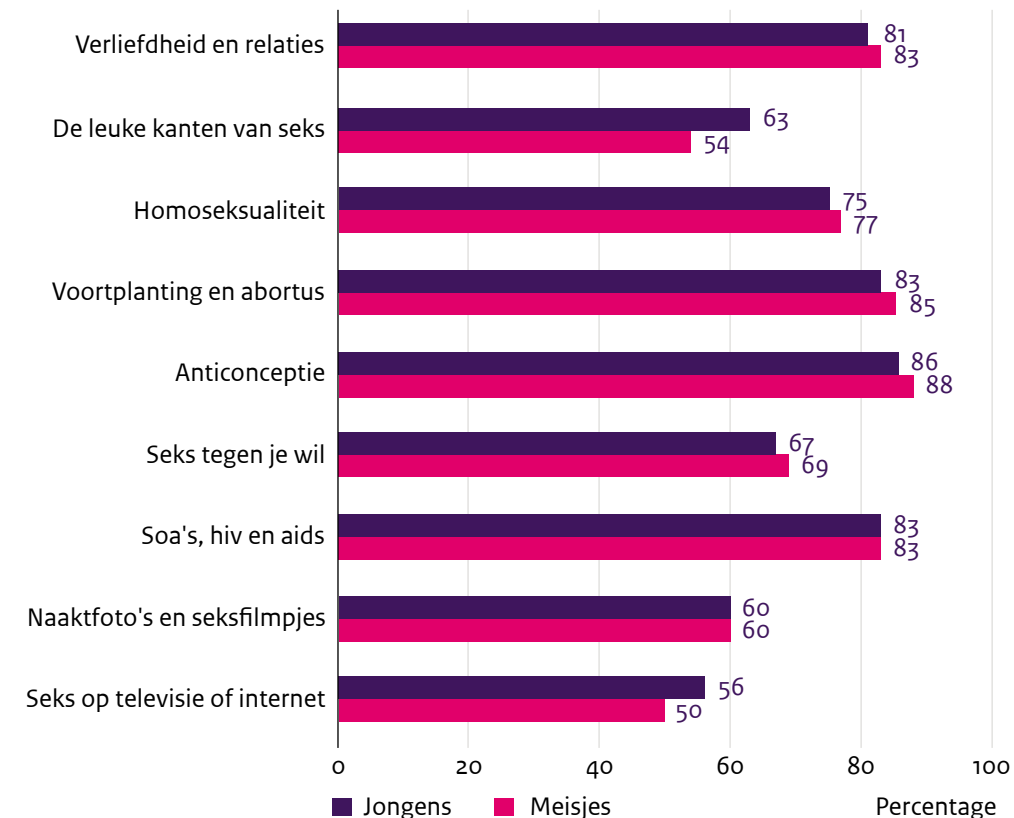
Indicatoruitkomst

Sinds het cijferoverzicht van 2020 zijn er geen nieuwe cijfers beschikbaar gekomen voor deze indicatoruitkomst. Afhankelijk van het thema, gaf **50 tot 88 procent** van de jongeren aan in 2016 seksuele voorlichting op school te hebben gekregen (Figuur 21) [25].

Toelichting

- Dit onderzoek is in 2017 uitgevoerd. Metingen worden eens per vijf jaar uitgevoerd. De vierde meting is in 2022/2023.
- In het oorspronkelijke onderzoek werd onderscheid gemaakt tussen geen, weinig of voldoende/veel informatie. De percentages weinig en voldoende/veel informatie zijn hier bij elkaar opgeteld.

Figuur 21: Percentage jongeren dat aangeeft informatie op school te hebben gehad over diverse thema's rondom seksualiteit

Bron: Seks onder je 25e/Leefstijlmonitor, Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

18. De waardering door jongeren van seksuele voorlichting op school, uitgedrukt in een rapportcijfer

Belang indicator

Seksuele voorlichting op school is belangrijk voor de seksuele gezondheid van jongeren [24]. Deze indicator geeft inzicht in hoe jongeren de informatie over seksualiteit die op scholen is gegeven, gewaardeerd hebben.

Berekening indicator

Teller: gemiddeld rapportcijfer (1-10) dat jongeren van 12 tot 25 jaar gaven voor de seksuele voorlichting op school.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

Sinds het cijferoverzicht van 2020 zijn er geen nieuwe cijfers beschikbaar gekomen voor deze indicatoruitkomst. De informatie op school over seksualiteit is in 2016 door jongens en meisjes op de verschillende onderwijsniveaus gewaardeerd met een rapportcijfer tussen een 5,5 en een 6,5 (zie Figuur 22) [25].

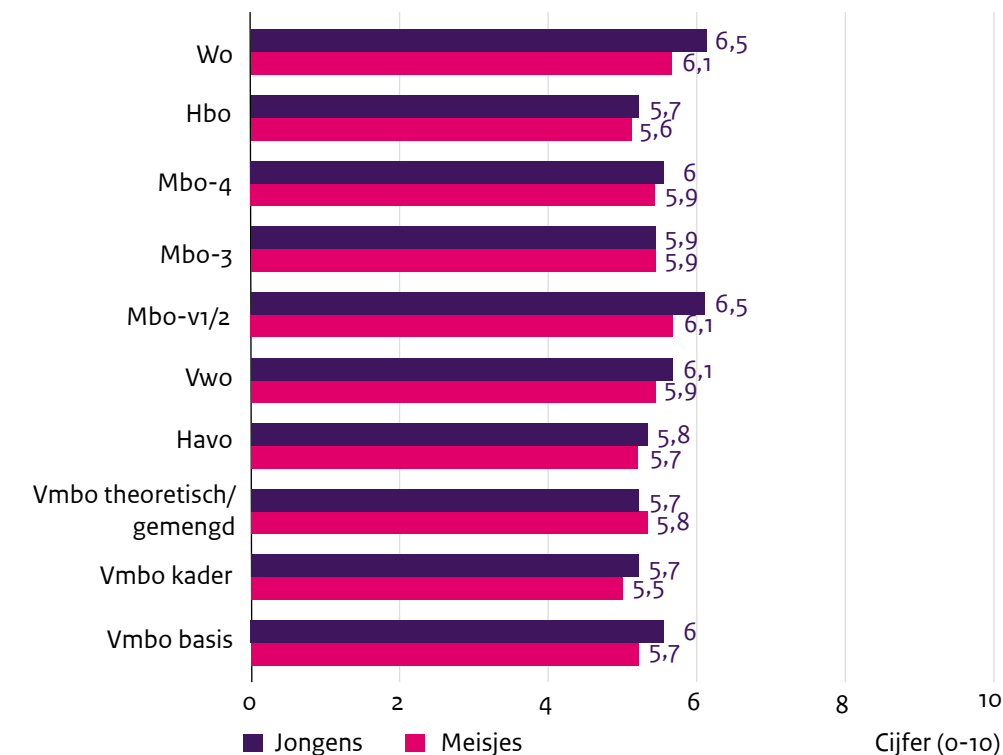
Verdieping

De hoogste cijfers werden gegeven door jongeren op het mbo 1-2 en wo (zie Figuur 22). De waardering van seksuele voorlichting die op school gegeven is, was onder Antilliaanse meisjes het laagst (5,1) (zie Figuur 23).

Toelichting

- Dit onderzoek is in 2017 uitgevoerd. Metingen worden eens per vijf jaar uitgevoerd. De vierde meting is in 2022/2023.

Figuur 22: Waardering van informatie op school over seksualiteit, verdeeld naar onderwijsniveau

Bron: Seks onder je 25e/Leefstijlmonitor, Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

► Collectieve preventie
onderwijs

Ondersteuning

Campagne

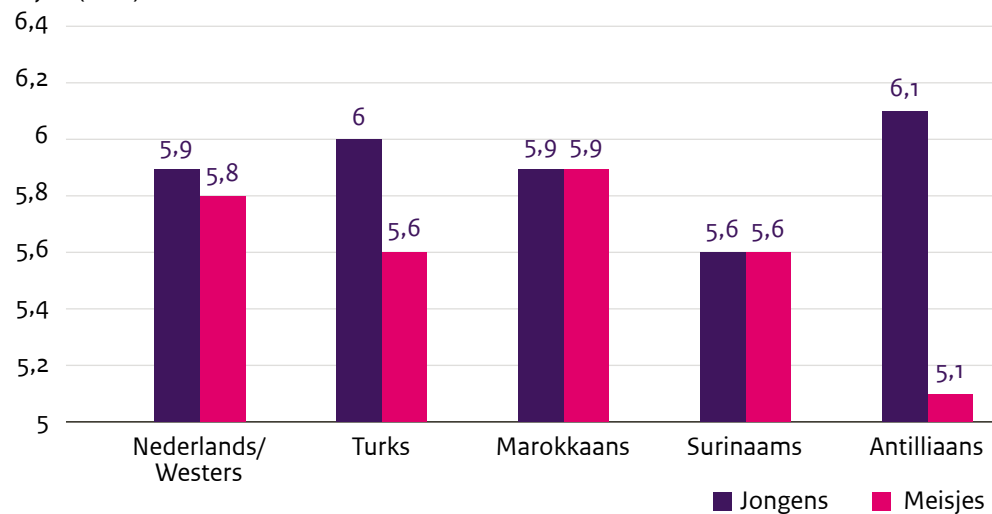
Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Figuur 23: Waardering van informatie op school over seksualiteit, verdeeld naar herkomst

Cijfer (0-10)

Bron: Seks onder je 25e/Leefstijlmonitor, Rutgers/Soa Aids Nederland i.s.m. RIVM, 2017

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

► Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap

Voor ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap, kan de zwangere vrouw (en de partner/verwekker) terecht bij keuzehulpverlening. Keuzehulp is een kortdurend traject in de vorm van gesprekken om een onbedoeld zwangere vrouw te ondersteunen bij het maken van een keuze: zelf opvoeden, pleegplaatsing, afstand ter adoptie of abortus. Keuzehulp-verlening wordt in drie vormen aangeboden: face-to-face contact, telefonisch

(of video-bellen), of online. Aanbieders van keuzehulpgesprekken zijn: Fiom Altra, Fiom Utrecht, Fiom Den Haag, Siriz en GGD-en. Voor online keuzehulpverlening is de Fiom online module 'Zwanger wat nu' beschikbaar, heeft Fiom Utrecht een online aanbod via e-mail en kan er gechat worden met Siriz.

19. Het aantal keuzehulpgesprekken dat is gevoerd

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht hoe vaak keuzehulpgesprekken zijn gevoerd (telefonisch of face-to-face contact). Bij deze keuzehulp staat informatie geven en hulp om gedachten en gevoelens te ordenen centraal om zo tot een keuze te kunnen komen.

Berekening indicator

Teller: het aantal keuzehulpgesprekken dat is gevoerd.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In 2021 zijn er **918** keuzehulpgesprekken gevoerd [26].

Verdieping

In 2021 zijn er meer keuzehulpgesprekken geregistreerd dan in 2019 (570) en 2020 (678). Het gaat om een toename van 35 procent ten opzichte van 2020. Mensen uit de leeftijdsgroep van 30 tot en met 34 jaar oud hebben het vaakst een gesprek gevoerd

(22 procent van de gesprekken). De minste gesprekken zijn gevoerd met mensen in de leeftijdsgroepen van 40 jaar en ouder (zie Figuur 24). In de meeste gevallen voerden alleen vrouwen de gesprekken (74 procent). Bij 21 procent van de gesprekken waren zowel de vrouw als de man aanwezig en bij 5 procent alleen de man. Van de vrouwen gaf 36 procent druk te hebben ervaren bij het maken van een keuze rondom de zwangerschap⁵. Van de mannen was dat 7 procent.

Toelichting

- Deze indicator gaat over keuzehulpgesprekken die de volgende partijen hebben gevoerd: Fiom Altra, Fiom Utrecht, Fiom Den Haag, Siriz en GGD-en. (Besluitvormende) gesprekken die worden gevoerd bij een abortuskliniek, zijn geen onderdeel van deze indicator.
- Fiom coördineert het landelijk netwerk keuzehulp bij onbedoelde zwangerschap en houdt de registratie van de keuzehulpgesprekken bij. Gegevens over keuzehulpgesprekken worden twee keer per jaar door keuzehulpaanbieders aangeleverd bij Fiom.

⁵ In de bron staat niet toegelicht wat voor druk ervaren is.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

► Ondersteuning

Campagne

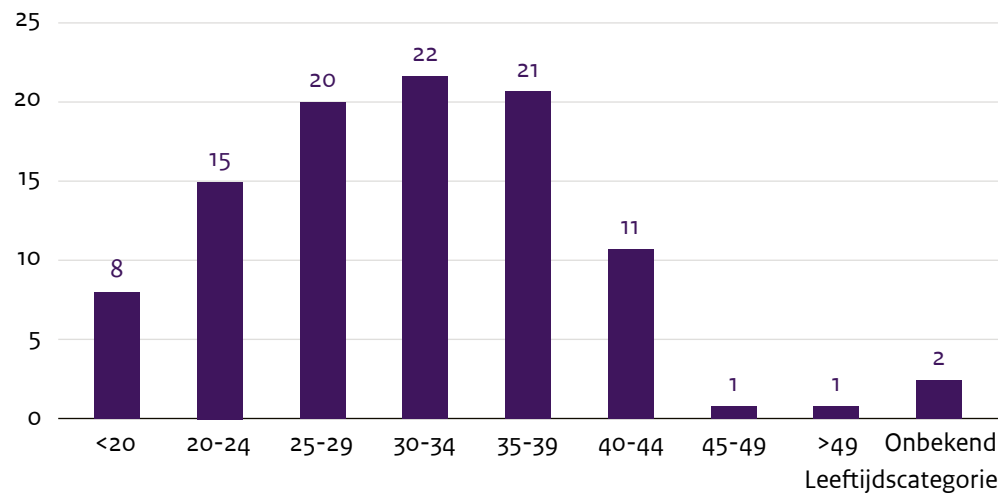
Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Figuur 24: Verdeling (in percentages) van keuzehulpgesprekken naar leeftijdscategorieën in 2021

Percentage

Bron: Registratie keuzehulpgesprekken, Fiom, 2021

20. Percentage keuzehulpgesprekken waarbij een zorgverlener heeft doorverwezen

Belang indicator

Deze indicator geeft aan in hoeverre zorgverleners mensen die te maken hebben met een onbedoelde zwangerschap (meestal vrouwen), doorverwijzen naar keuzehulp. De zorgverlener kan hierbij de door de zwangere vrouw bezochte huisarts, gynaecoloog of verloskundige zijn. Ook kunnen vrouwen die onbedoeld zwanger zijn, door een abortuskliniek op keuzehulp worden gewezen. Deze zorgverleners zijn daarmee belangrijke potentiële verwijzers naar keuzehulp [27]. Keuzehulp is een kortdurend traject in de vorm van gesprekken om een onbedoeld zwangere vrouw (en partner/verwekker) te ondersteunen bij het maken van een keuze: zelf opvoeden, pleegplaatsing, afstand ter adoptie of abortus.

Berekening indicator

Teller: het aantal keuzehulpgesprekken waarbij een zorgverlener iemand die te maken had met een onbedoelde zwangerschap heeft doorverwezen naar een keuzehulpgesprek.

Noemer: het aantal keuzegesprekken dat is gevoerd.

Indicatoruitkomst

In 2021 wees bij **40 procent** van de gevoerde keuzehulpgesprekken een zorgverlener (abortuskliniek, huisarts, verloskundige of gynaecoloog), degene die te maken had met een onbedoelde zwangerschap op de mogelijkheid om een keuzehulpgesprek te voeren [26].

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

► Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

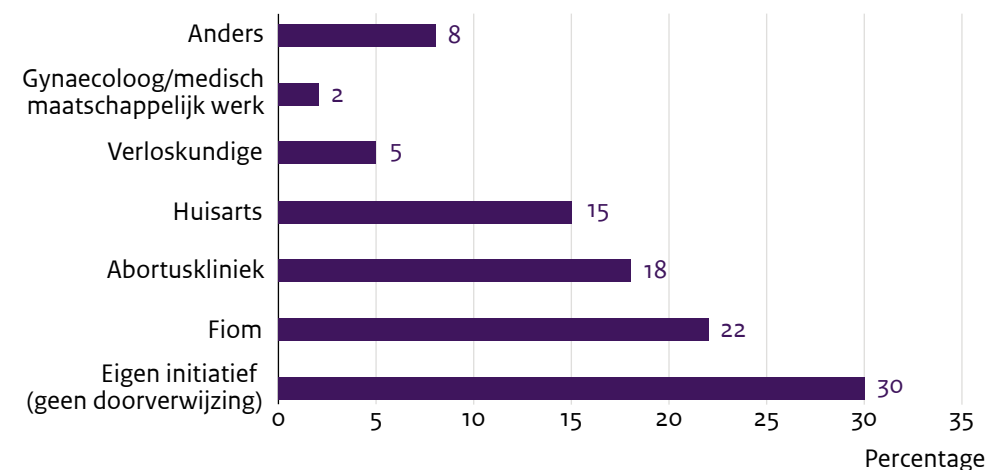
Verdieping

Bij de keuzehulpgesprekken die in 2021 zijn gevoerd was het aandeel gesprekken waarbij een zorgverlener doorverwees groter dan bij de gesprekken uit 2020 (33 procent). In 2021 wezen abortusklinieken het meest door in (18 procent), gevolgd door de huisarts (15 procent). Bij 5 procent van de gesprekken verwees een verloskundige door (zie Figuur 25).

Toelichting

- Zie toelichting bij indicator 19.

Figuur 25. Verdeling (in percentages) van keuzehulpgesprekken naar doorverwijzer en op eigen initiatief in 2021

Bron: Registratie keuzehulpgesprekken, Fiom, 2021

21. Aantal aanmeldingen voor de online module 'Zwanger wat nu'

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht in hoeveel vrouwen zich hebben aangemeld voor de online module 'Zwanger wat nu' van Fiom. De module bevat oefeningen die kunnen helpen om tot een keuze te komen over de zwangerschap. De module bestaat sinds 2014 voor vrouwen en sinds 2017 is er ook een module voor mannen.

Berekening indicator

Teller: het aantal aanmeldingen voor de module 'Zwanger wat nu' in de eerste helft van 2022.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

Voor de module 'Zwanger wat nu' hebben zich **1.058** mensen aangemeld in de eerste helft van 2022 [28].

Verdieping

In de eerste helft van 2022 hebben zich ongeveer 8 procent meer mensen aangemeld voor de module 'Zwanger wat nu' dan in de eerste helft van 2021. Toen waren er 979 aanmeldingen.

Toelichting

- Gegevens gaan over het aantal aanmeldingen. Het is niet bekend of degenen die zich hebben aangemeld de hele module hebben doorlopen.
- Gegevens uit de registratie van aanmeldingen 'Zwanger wat nu' worden doorlopend geactualiseerd.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Campagne

Sinds 2019 loopt er een campagne over seksuele gezondheid, inclusief het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen. Deze campagne richt zich vooral op jongeren van 17 tot en met 25 jaar die seksueel actief worden of zijn. De campagne bestaat uit vier deelcampagnes:

1. Sociale mediacampagne via Facebook, Instagram en Snapchat. Jongeren met vragen over seks hebben werden doorverwezen naar Sense.info.
2. Gericht op vrouwen en mannen van 25 tot en met 39 jaar om hen te informeren over het informatiepunt voor onbedoelde zwangerschappen. In 2020 is het landelijk informatiepunt onbedoeldzwanger.info opgezet voor vragen bij onbedoelde zwangerschappen.

3. De 'Vrij Veilige Dating Show' had als doel jongeren te informeren met welk voorbehoedsmiddel zij onbedoelde zwangerschappen en soa's kunnen voorkomen.
4. 'Zin? Lekker? Fijn? – Praat met elkaar over wat je wel en niet wil'. In posters, radiospotjes, online posts en video's op social media stonden verhalen van jongeren centraal. Op sense.info staan tips voor jongeren om zelf het gesprek te voeren.

De effecten van de derde deelcampagne 'Vrij Veilige Dating Show' zijn besproken in de monitor van 2021 [7]. In de monitor 2022 worden het aantal bezoekers van het landelijke informatiepunt en de effecten van de vierde deelcampagne 'Zin? Lekker? Fijn?' uitgelicht.

22. Aantal bezoekers van het informatiepunt onbedoeldzwanger.info

Belang indicator

Deze indicator geeft inzicht hoe vaak het informatiepunt onbedoeldzwanger.info is bezocht. De indicator geeft inzicht in de mate waarin mensen die te maken hebben met een onbedoelde zwangerschap de weg weten te vinden naar informatie en ondersteuning.

Berekening indicator

Teller: het aantal keer dat de website onbedoeldzwanger.info is bezocht in de eerste helft van 2022.

Noemer: -

Indicatoruitkomst

In de eerste helft van 2022 is de website onbedoeldzwanger.info **10.212** keer bezocht [29]. Dit is 26 procent meer dan in de eerste helft van 2021.

Verdieping

Gemiddeld zijn 1,73 pagina's per bezoek bekeken en gemiddeld bleef iemand 1 minuut en 14 seconden per bezoek op de website.

Toelichting

- Het doel van het informatiepunt onbedoeldzwanger.info is om vrouwen en mannen die te maken hebben met een onbedoelde zwangerschap te steunen en voorlichting te geven. Via het informatiepunt kunnen mensen doorverwezen worden naar een passende partij voor een keuzehulpgesprek. In de Leidraad huisartsenzorg bij een onbedoelde zwangerschap wordt verwezen naar het informatiepunt als route naar informatie en hulp. Onbedoeldzwanger.info wordt beheerd door Fiom.
- Fiom houdt de webstatistieken bij; het aantal bezoekers van de website kan door het jaar heen fluctueren.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

23. Effecten van de deelcampagne ‘Zin? Lekker? Fijn?’

Belang indicator

Voorlichtingscampagnes over seksuele gezondheid kunnen de kennis en verantwoordelijkheid vergroten en zo helpen een onbedoelde zwangerschap te voorkomen. Bij de deelcampagne ‘Zin? Lekker? Fijn?’ is nagegaan in hoeverre de campagne invloed heeft gehad op de mate waarin jongeren zich vrij voelen om eigen keuzes te maken in relaties en bij seksualiteit. Dat gold ook voor de vrijheid om met hun (seks)partner praten over seksuele wensen en grenzen. Om zo uiteindelijk onbedoelde zwangerschappen, maar ook soa's en negatieve ervaringen met seksueel gedrag te voorkomen. De deelcampagne is uitgevoerd in het najaar van 2021 door de introductie van het mantra ‘Zin? Lekker? Fijn?’ en ervaringsverhalen van jongeren. Deze zijn gedeeld via online advertising, (online) radio, advertenties op datingapp Happn en social media (Facebook, Instagram, Snapchat). Ook is samen- gewerkt met influencers en is een postercampagne gemaakt voor scholen en in het uitgaansleven.

Berekening indicator

Teller: het aantal jongeren van 17 tot en met 24 jaar dat hun mening heeft gegeven op zes stellingen over grenzen aangeven bij intiem contact en praten over intiem contact.

Noemer: het aantal jongeren van 17 tot en met 24 jaar dat vragenlijsten heeft ingevuld van de voor- en nameting van de campagne ‘Zin? Lekker? Fijn?’.

Indicatoruitkomst

Na de campagne vinden jongeren het makkelijker om te praten over wat ze wel en niet willen bij intiem contact (voor: 73 procent, na: 81 procent) (zie Figuur 26). Ook spreken jongeren vaker met iemand over hun wensen en grenzen bij intiem contact (voor: 58 procent, na: 66 procent). Verder laten ze zich minder leiden door wat een ander wil bij intiem contact (voor: 27 procent, na: 32 procent). Bij seksueel contact vinden jongeren het na de campagne normaler om te praten over wat ze wel en niet willen (voor: 73 procent, na: 81 procent). Twee percentages zijn hetzelfde gebleven voor en na de campagne: het percentage jongeren dat weet hoe ze een gesprek kunnen voeren over wensen en grenzen en het percentage jongeren dat het belangrijk vindt om dit te doen [30].

Verdieping

Vooraf meer jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond zijn het eens met stellingen over grenzen aangeven bij intiem contact en praten over intiem contact. Zij vinden het na de campagne belangrijker om te weten wat de ander wel of niet wil (voor: 60 procent, na: 73 procent), vinden het makkelijker hierover te praten (voor: 46 procent, na: 61 procent) en praten ook meer over hun eigen wensen en grenzen (voor: 49 procent, na: 62 procent). Daarnaast vinden meer lesbische, homoseksuele en biseksuele (LHB)- jongeren⁶ het na de campagne belangrijk om te praten over wat zij zelf wel en niet willen (voor: 57 procent, na: 72 procent) en zijn vaker van mening dat dit het intieme contact prettiger maakt (voor: 59 procent, na: 74 procent). Gelovige jongeren vinden het na de campagne makkelijker om over wensen en grenzen te spreken (voor: 40 procent, na: 58 procent) en praten dan ook vaker over wat ze wel of niet willen bij intiem contact (voor: 42 procent, na: 57 procent). Onder laagopgeleide jongeren zijn er geen verschillen tussen de voor- en nameting. In vergelijking met andere groepen vinden zij het minder belangrijk om te praten over wat ze wel en niet willen en ze doen dit dan ook minder vaak. Ook weten ze minder goed hoe ze wensen en grenzen kunnen bespreken.

⁶ Deze term is de afgelopen jaren uitgebreid om nog meer identiteiten te erkennen. Een meer gangbare term is nu LHBTQ+.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

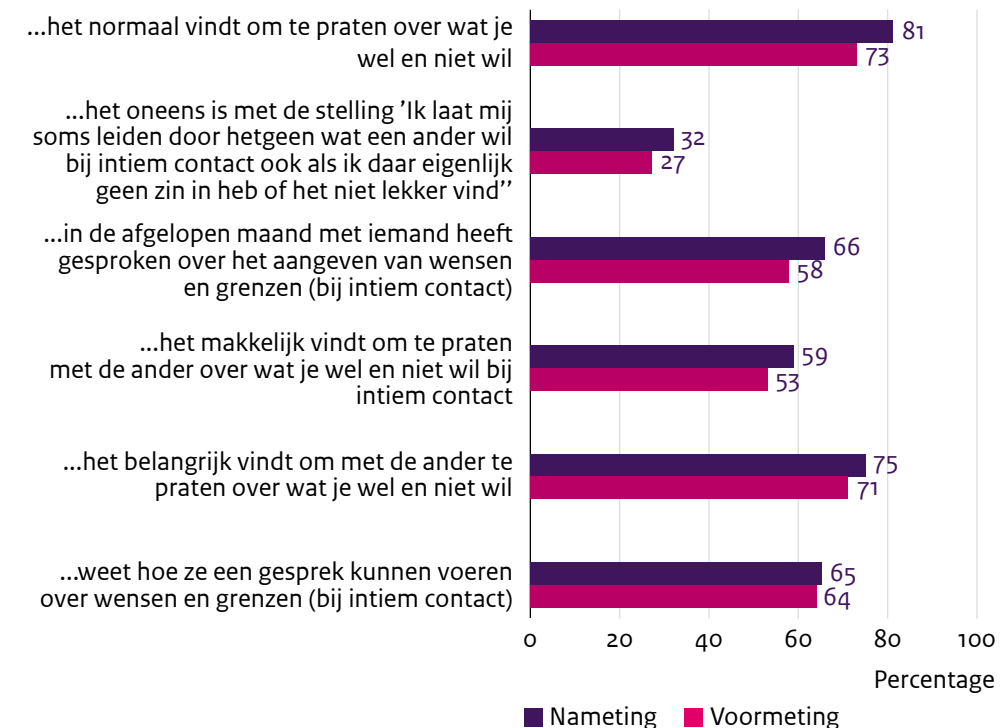
Referenties

Toelichting

- Op basis van een voor- en nameting is nagegaan of de campagne invloed heeft gehad op de mate waarin jongeren zich vrij voelen om eigen keuzes te maken in relaties en seksualiteit. Dat geldt ook voor de vrijheid om met hun (seks)partner te praten over seksuele wensen en grenzen. De voormeting vond plaats voordat de campagne begon. De nameting was direct nadat de campagne het vaakst te zien en te horen was op verschillende media.
- Subdoelgroepen waren: laagopgeleide jongeren, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond, religieuze jongeren bij wie het geloof invloed heeft op de keuzes omtrent intimiteit, seks en relaties, en jongeren die lesbisch, homo of bi zijn (LHB-jongeren).
- In het onderzoek zijn vragen gesteld voor twee contexten: bij intiem contact (zoals flirten, samen dansen, knuffelen en zoenen) en bij seksueel contact (zoals met elkaar naar bed gaan). De vragen in de context 'seksueel contact' zijn alleen beantwoordt door diegenen die al eens seks hebben gehad. Omdat dit een te kleine groep binnen de steekproef is, zijn verschillen tussen subdoelgroepen alleen gerapporteerd voor de context 'bij intiem contact'.

Figuur 26: Antwoorden (in percentages) van jongeren (17-24 jaar) op verschillende stellingen bij een voor- en nameting

Percentage jongeren dat...

Bron: Dvj-insights (2021). Campagne-effectonderzoek 'Zin? Lekker? Fijn?'

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

► Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Samenvatting

Een derde meting

Dit cijferoverzicht bevat de uitkomsten van 23 indicatoren waarmee drie punten uit het zevenpuntenplan ‘Onbedoelde (tiener)zwangerschappen’ worden gemonitord. De drie punten zijn: ‘Collectieve preventie in het onderwijs’, ‘Groepen met een hoog risico’ en ‘Ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap’. Daarnaast bevat het cijferoverzicht algemene cijfers die een indicatie geven van het aantal onbedoelde zwangerschappen in Nederland. Verder staan er, op verzoek van het ministerie van VWS, cijfers in over de campagne over seksuele gezondheid: Zin, Lekker, Fijn. Deze rapportage bevat cijfers van de derde meting van de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen. Waar mogelijk zijn de meest recente gegevens vergeleken met cijfers uit voorgaande meetjaren. De cijfers in deze rapportage zijn opgevraagd bij de bronhouders, komen uit openbare rapporten die op internet staan of heeft het RIVM berekend.

Aantallen ongeplande en ongewenste zwangerschappen

Een doel van deze monitor is om het aantal *onbedoelde* zwangerschappen in beeld te brengen. In het cijferoverzicht staan cijfers over *ongeplande* en *ongewenste* zwangerschappen omdat deze termen gebruikt worden in de beschikbare databronnen. Hoewel dit cijferoverzicht zo recent mogelijke cijfers over ongeplande en ongewenste cijfers bevat, zijn sommige cijfers al wat ouder.

In 2016 had 3 procent van de vrouwen en mannen (tussen de 25 en 49 jaar) te maken met een ongeplande zwangerschap. 0,4 procent van de vrouwen en mannen had te maken met een ongewenste zwangerschap. Over mbo-studenten zijn wel recentere gegevens beschikbaar over ongeplande en ongewenste zwangerschappen. In het schooljaar 2021/2022 gaf 1,7 procent van de mannelijke studenten en 2,7% van de vrouwelijke studenten aan ooit te maken te hebben gehad met een ongeplande zwangerschap. 1,4 procent van de vrouwelijke en mannelijke mbo-studenten had te maken met een ongewenste zwangerschap. Deze cijfers liggen rond hetzelfde niveau als de cijfers uit de eerste en tweede meting van de monitor ‘Onbedoelde (tiener)zwangerschappen’.

Over ongewenste zwangerschappen zijn ook gegevens beschikbaar vanuit huisartsen-registraties. Per 1.000 in de huisartsenpraktijk geregistreerde vrouwen hadden 3,3 vrouwen in 2021 een ongewenste zwangerschap. Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren. De meeste ongewenste zwangerschappen komen voor bij vrouwen in de leeftijdsgroep van 25 tot 39 jaar.

Opvallende veranderingen ten opzichte van vorig jaar

Het aantal tienermoeders neemt al jaren af. Op peildatum 1 januari 2022 waren er 1.350 tienermoeders van 19 jaar en jonger. Een jaar eerder waren dit nog 1.494 tienermoeders. Daarnaast is er een opvallende stijging gezien van het aantal zwangerschapsafbrekingen bij meisjes onder 15 jaar: dit aantal ging van 58 in 2020 naar 101 in 2021 [2]. Deze stijging was één jaar te zien; het is nog te vroeg om hier te spreken van een trend.

Het aantal keuzehulpgesprekken is toegenomen van 678 in 2020 naar 918 in 2021. Bij 40 procent van de in 2021 gevoerde keuzehulpgesprekken is doorverwezen door een zorgverlener. Het aantal meldingen voor de online module ‘Zwanger wat nu’ is ook hoger dan in het vorige meetjaar.

Impuls voor preventie in het onderwijs

Het cijferoverzicht bevat gegevens die verzameld zijn om de stimuleringsregeling ‘Gezonde Relaties & Seksualiteit’ binnen het onderwijs te evalueren. Deze cijfers laten zien wat scholen hebben gedaan met de subsidie van deze stimuleringsregeling. Van de scholen die subsidie kregen, heeft 36 procent het thema ‘relaties en seksualiteit’ in het schoolbeleid vastgelegd, besteedt 56 procent structureel aandacht aan relationele en seksuele vorming en heeft 84 procent een erkende interventie ingezet. Dat scholen vaak erkende interventies inzetten, komt ook naar voren uit het kwalitatieve onderzoek van het RIVM voor de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen [9]. Het is daarbij belangrijk om te beseffen dat het aantal scholen dat subsidie heeft gekregen laag is ten opzichte van het totaal aantal scholen (≤7 procent van het totale aantal).

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

► Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Gemakkelijker praten over seksueel contact na campagne

In 2021 vond de campagne ‘Zin? Lekker? Fijn?’ plaats [30]. Deze campagne was gericht op jongeren tot 24 jaar en hun kennis over grenzen van seksueel contact en het belang om hierover te praten. Uit de voor- en nameting van de campagne bleek dat jongeren meer kennis hebben over hoe ze een gesprek kunnen voeren over wensen en grenzen en zij er makkelijker over praten. Dit is vooral zo bij jongeren met een niet-westerse migratie-achtergrond, lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren en jongeren met een religieuze achtergrond.

Tot slot

Dit cijferoverzicht presenteert voor de derde keer uitkomsten van de indicatoren van de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen. Naast dit cijferoverzicht is ook verdiepend kwalitatief onderzoek uitgevoerd over ervaringen met de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit in het voortgezet onderwijs [9]. Deze twee rapportages worden tegelijk uitgebracht met de rapportage van de Monitor Kansrijke Start. In de loop van 2023 wordt verkend hoe de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen en de Monitor Kansrijke Start kunnen worden geïntegreerd.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

Bijlage

Kennisprogramma Onbedoelde Zwangerschappen ZonMw

Het ZonMw-programma Onbedoelde zwangerschap en kwetsbaar (jong) ouderschap kent twee programmaliijnen: Onderzoek en Praktijkverbetering. Binnen de programmaliijn Onderzoek zijn in totaal 13 onderzoeksvoorstellen door ZonMw gehonoreerd. Deze onderzoeken zijn in het voorjaar van 2021 van start gegaan. Binnen de programmaliijn Praktijkverbetering heeft ZonMw 12 samenwerkingsverbanden gehonoreerd. Deze zijn eveneens in het voorjaar van 2021 van start gegaan. In september 2021 is het [Leernetwerk KOOZ](#) (Kwetsbaar Ouderschap Onbedoelde Zwangerschap) opgestart waarin praktijk en

kennisinstituten elkaar ontmoeten. Deelnemers gaan aan de slag om gezamenlijk kennis op te bouwen door samen te werken en gezamenlijk te leren. Dit alles met als doel de resultaten uit de ZonMw-projecten eenduidig en in samenhang beschikbaar te maken voor de praktijk. Ter ondersteuning van het leernetwerk is er een online platform www.leernetwerkkooz.nl. Het is de plek waar onderzoekers, professionals en ervaringsdeskundigen elkaar kunnen ontmoeten en ervaringen en kennis delen, samenwerken en leren.

Meer informatie over het [ZonMw-programma](#) is [hier](#) te vinden.

Dankwoord

We bedanken de RIVM-collega's van Kansrijke Start en Gezonde School voor hun bijdrage aan dit onderzoek en Cindy Deuning voor het maken van de kaartjes. We zijn Nivel, Testjeleefstijl.nl, Rutgers, Fiom en de MBO Raad erkentelijk voor het delen van gegevens voor deze monitor. We bedanken de leden van de klankbordgroep van de Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen voor hun bijdrage en suggesties voor het onderzoek.

Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen

Publiekssamenvatting

Inleiding

Samenvatting resultaten

Algemene cijfers

Collectieve preventie onderwijs

Ondersteuning

Campagne

Samenvatting

Bijlage en Dankwoord

Referenties

1. Bearak, J., et al., *Unintended pregnancy and abortion by income, region, and the legal status of abortion: estimates from a comprehensive model for 1990-2019*. Lancet Glob Health, 2020. **8**(9): p. e1152-e1161.
2. IGJ, *Jaarrapportage 2021 van de Wet afbreking zwangerschap*. 2022.
3. Enthoven, C.A., et al., *Clustering of characteristics associated with unplanned pregnancies: the generation R study*. BMC Public Health, 2022. **22**(1): p. 1957.
4. Ministerie van VWS, *Actieprogramma Kansrijke Start*. 2018: Den Haag.
5. Ministerie van VWS, *Onbedoelde (tiener)zwangerschappen. Een zevenstappenplan*. 2018: Den Haag.
6. RIVM, *Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen 2020*. 2020, RIVM: Bilthoven.
7. RIVM, *Monitor onbedoelde (Tiener)zwangerschappen 2021, Cijferoverzicht 2021*. 2021, RIVM: Bilthoven.
8. RIVM, *Monitor onbedoelde (tiener)zwangerschappen: Besluitvorming bij onbedoelde zwangerschappen: ervaringen van vrouwen, mannen en inzichten van zorgverleners*. 2021, RIVM: Bilthoven.
9. RIVM, *Ervaringen met de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit in het voortgezet onderwijs*. 2022.
10. Ministerie van VWS, *Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap 2023-2025*. 2022.
11. Rutgers, *Seksuele gezondheid in Nederland*. 2017.
12. Testjeleefstijl.nl schooljaar 2021/2022. 2022.
13. Testjeleefstijl.nl schooljaar 2020/2021. 2021.
14. Nivel zorgregistraties. 2022.
15. CBS, RIVM, Rutgers/Soa Aids Nederland, *Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor 2019-2021*. 2022.
16. Van Tintelen, A.M.G., et al., *Life after teenage childbearing: A long-term view on teenage mothers' wellbeing*. J Reprod Infant Psychol, 2021: p. 1-15.
17. Statline, CBS 2022.
18. CBS-gegevens bewerkt door het RIVM. 2022.
19. Fiom, *LATAR De Landelijke Afstand Ter Adoptie Registratie*. 2021.
20. RIVM. *Website Gezonde School*. 2021; Available from: <https://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/relaties-seksualiteit/overzicht-interventies-gezonde-relaties-seksualiteit>.
21. Oringanje, C., et al., *Interventions for preventing unintended pregnancies among adolescents*. Cochrane Database Syst Rev, 2016. **2**(2): p. Cd005215.
22. MBO Raad, *Evaluatie van de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit*. 2022.
23. GGD-GHOR Nederland, *Urenregistratie mijngezondeschool.nl*. 2022.
24. RIVM, *Evaluatievragenlijst 'Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit'*. 2022.
25. Rutgers, *Seks onder je 25e*. 2017, Rutgers/Soa Aids Nederland.
26. Fiom, *Registratie Keuzehulpgesprekken 2021*. 2021.
27. Goenee, M.S., et al., *Decision-making concerning unwanted pregnancy in general practice*. Fam Pract, 2014. **31**(5): p. 564-70.
28. Fiom, *Registratie van aanmeldingen 'Zwanger wat nu'*. 2022.
29. Fiom, *Webstatistieken*. 2022.
30. DVJ Insights, *Campagne-effectonderzoek 'Zin? Lekker? Fijn?'*. 2021.

Auteurs

Martine Jansen-van der Vliet
Agata Prusak
Eline Roordink
Anita Suijkerbuijk
Antonia Verweij

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

Deze uitgave is tot stand gekomen met medewerking
van instanties die cijfers hebben aangeleverd.

april 2023

De zorg voor morgen begint vandaag